

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. **1** (254), serie nouă. Miercuri 10 ianuarie 1996. Preț: 600 lei

constanța buzea

«cineva mi-a spus mai
demult
că ar trebui să încep
să profit de suferință
ca de un răgaz»

iris murdoch

«Dilema
lui Jackson»,
o carte magică

9966 706.

COȘMARUL DE ANUL NOU

de SILVIU BĂDAN

...1996 este, cu siguranță, anul în care presei i se va băga pumnul în gură, în care ziaristii vor fi judecați și condamnați, vor încerca emoțiile Jilavei și ale Canalului, iar publicațiile – câte vor mai fi – vor apărea cenzurate în funcție de interesele securității naționale; ofensa adusă autorității va constitui delict major asupra sancționat de noul Cod Penal (care va fi votat în unanimitate în octombrie de noul Parlament legal constituit după legislativele din septembrie); copiii ziaristilor care vor îndrăzni să scrie cuvântul „corupție” vor fi internați în școli de corecție, pentru a fi salvați de influența nefastă a mediului familial; soțiile condeierilor care vor demasca abuzuri vor fi retrogradate din funcție și chiar concediate, iar părinților nefericiților scribălai li se va tăia pensia; vor fi interzise prin ordonanță guvernamentală expresii precum „patru case”, „senator isteric”, „hoț de primar”, „zâmbet prezidențial”, „fraudă electorală”, „comision pentru elicoptere”, „îmbogățirii tranziției”, „monopol hotelier”, „demagogia trandafirilor”, „nerușinatul preț al oului”;

acelora care, totuși, vor cuteza să folosească sintagmele incriminate, chiar și în cadrul unor discuții cu caracter privat, li se va putea tăia limba fie numai și pe baza unui denunț anonim; cu ocazia sărbătorilor naționale, care se vor înmulți pentru o mai bună cinstire a faptelor de eroism ale conducătorilor (12 ianuarie, 28 ianuarie, 15 martie, 20 mai, 13-14-15 iunie, 23 august, 16-21-25-30 decembrie), ziarele vor reproduce obligatoriu în pagina 1 fotografiile color ale președinților (țării, senatului, camerei deputaților) și vor publica mesaje de adeziune la politica înțeleaptă a partidului unic; folosirea cotidianelor în scopuri igienice va fi condamnată cu maximă severitate...

Când m-am trezit, 3 ianuarie, dimineața devreme, eram lac de sudoare. Știam că, pe la prânz, era musai să predau rubrica la revistă. M-am îmbrăcat în viteză și am coborât în fugă pe scări (ascensorul nu funcționa). Ajuns în stradă, cu ochii cârpiți încă de somn (cheful durase trei zile și trei nopți), pașii m-au purtat mecanic spre chioșcul de ziare, care etala un bogat sortiment de integrale...

SCRISORILE LUI CIORAN

de NICOLAE PRELIPCEANU

Nu sunt prea sigur că, în afară de operă, trebuie să edităm și alte texte ale autorilor, care au – în viziunea lor – altă funcție. Dar lumea e curioasă din fire și vrea să știe despre un autor mai multe decât ar vrea autorul însuși să se știe. Lumii nu-i ajung „Lacrimi și sfinți” ori „Demiurgul cel rău”, nici chiar toată opera acestui autor cu două opere. Faptul că Humanitas a editat o parte dintre scrisorile acestui mare scriitor și de scrisori, care a fost Cioran, contribuie la conturarea, postumă desigur, a unui om care nu mai este decât prin operele sale. Citind cum trimitea el pachete familiei ori cum nu mai scăpa de vizitatorii din România, când oamenii au început să mai poată circula, neavând cu toate acestea curajul să-i refuze, un alt Cioran și totuși același îți apare în fața ochilor. Acest om deosebit de simplu în aparențele lui și atât de profund în operă este chiar așa în scrisorile sale: și simplu și profund. Cineva spunea că traducerea acestei cărți ar fi o bună propagandă pentru România, prin atâtea și-atâtea însemnări despre limba română, pe care Cioran a părăsit-o dar o regretă până la sfârșit, ori despre Rășinari, Șanta, Sibiu, locuri devenite intangibile pentru el și unde ar vrea din tot sufletul să se întoarcă. Neavând de

făcut altceva toată viața decât gândească și să citească, ev: deliberat zadarnicele zbateri ale l acesteia („dacă vrei să-ți păs demnitatea spiritului, uită-ți calitat contemporan”, spune el într-una d scrisorile către fratele său) Cioran fost, poate, unul dintre singurii oai ai acestei veac, cel puțin dintre cunoscuți, ceilalți, miliarde și mili: pierzându-și calitatea de om în favc celei de profesionist, a abrutizându-se cu ajutorul neprecu al profesiunii. Admirația sa pe munca fizică poate că tocmai înseamnă: fiind o profesiune mai p specializată, ea nu te îndepărteaz trăirile tale firești, umane. Rămâr independent, adică om, Cioran a p trăi cu intensitate, în continuare Rășinari, pe Coasta Boacii (a o p: tocmai spre a rămâne definitiv ac iată un posibil răspuns la celebră întrebare: „a quoi bon avior q Coasta Boacii?” – „juste pour ça.”) sub Arini, la Sibiu. Fără a se întoarce vreodată, el continuă trăiască acolo, un om simplu și fund, pe care – cu puțin efort – și-l imagina pe ulițele Rășinarului, c acum, foarte bătrân, după ce, realitate, nici nu mai e, fizic, pe lu aceasta.

acolare

SALOANELE

de MARIUS TUPAN

Frustrat multă vreme, cititorul român s-a repezit, imediat după așa-zisa Revoluție din Decembrie, spre cărțile autorilor străini, prilej pentru editorii de circumstanță să se îmbogățească peste noapte, neliniște pentru scriitorul român care, orice vogă ar fi avut mai ieri, se confruntă acum cu un abandon. Nici copertile, intens colorate, nici prezentările ce frizează adesea kitsch-ul n-au îmbunătățit cumva relația lector-autor, fiindcă, peste toate astea, mai funcționează și alte prejudecăți: cine s-a format și a scris sub comunism n-are cum să gândească european lumea propusă în paginile cărților. E greu să lupți împotriva curentilor dar, mai ales, să recurgi la tot felul de șiretlicuri pentru a ademini cititorii. Proastă organizare a difuzării, invazia tonetelor stradale (ele fac acum piața!), rechemarea unor compromiși în posturile culturale cheie, care au tot interesul să împiedice apariția cărților valoroase (multe de sertar), sponsorizarea (de la stat) anumitor nume (ne e greață să le pomenim), creează haosul și degradingolada care i-au făcut pe mulți creatori să stea în expectativă sau, pur și simplu, să renunțe la scris. Nu mai spunem cum sporește pustiul artistic – se zărește doar cu ochiul liber! – nici nu mai vrem să atacăm structuri osificate, ele oricum se vor prăbuși cândva, ci, de data asta, am dori să elogiem pe toți aceia care, în ciuda atâtor piedici, încearcă (și uneori chiar reușesc) să păstreze memoria acestui timp, să achiziționeze cărți pentru biblioteci sau premii

școlare, să-i stimuleze pe merituși și organizeze saloane. Marile județe și-au fă chiar un program în acest sens. Dacă volum: nu mai vin pe circuite firești (Doamne, ce întâmplă la **Cultura Națională**?!) și de: autori nu mai pătrund în librăriile și standu de la marginea țării, atunci, prin ace evenimente, oamenii de cultură aduc sub oc interesaiilor producția editorială a unui performanțele acesteia. Salonul de iarnă al c de la Brașov, temeinic, bine gândit, ajuns ediția a III-a a devenit unul de referință: p editurile pe care le invită, prin premiile pe c le oferă (aveți în acest număr inserarea lor), p lansările, conferințele și simpoziioanele preze cu-acest prilej „Unde scurte V. Pragul” (Mor Lovinescu), „Introducerea lui Ulise” (H Bergel), „Filosofie și cenzură” (Andrei Corn), „România încotro?” (Petre Roman), , promotor al liberalismului politic – Ion Brătianu” (Stan Apostol) și multe altele au cărțile care au făcut o bună propagandă numai salonului și editurilor ci, mai a climatului spiritual care pare să fie, gr: creatorilor, sub Tâmpa.

P. S.

Televiziunea română merită toate feliță pentru secvențele de vulgaritate și prost g difuzate în noaptea de Anul Nou. În rit acesta poate bate recordurile Cuțaridei. M.1

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul

Cu sprijinul Fundației Soros

pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (director), Marius Tupan (redactor șef), Ioan Es. Pop (secretar general de redacție), Alexandru Spănu (redactor), Victoria Popazu (dactilografă colaboratoare), Ion Cucu (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 659.67.60.

Cont: Agenția Credit Bank, sector 2, nr. 40.10.11.50.16 (lei) și 40.20.11.50.12.16 (valută)

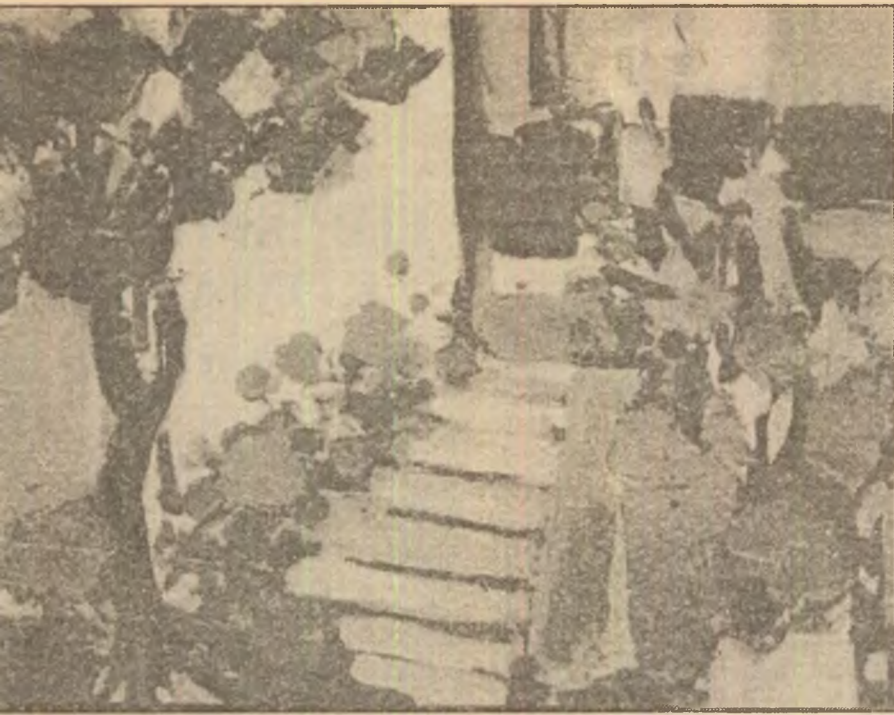
Tehnoredactare computerizată:

INFOGIP

Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

minimax

DECEMBRIE, DUPĂ 6 ANI

de ȘERBAN LANESCU

De-o vreme, am încercat, pe cât se poate, să fac abstracție de realitatea imediată, desfășurând un gând ce a condus la imperativul **ortării negative, în principiu, la Putere**, cu precizarea că o urmă consecvență rațională și/sau etică mă ca negația să fie totală, invocarea unui soi de circumstanțe atenuante decât să inducă/accentueze confuzia. În continuare ar fi urmat o discuție despre transpunerea la nivel psihic și în plan comportamental a imperativului pomenit, considerându-l ca o premisă „de start”; cu tot cu conștientizarea inevitabilului, adică a acuzației „bine-nțelese”, extremism. (Iar fiindcă a venit vorba, cum se vede, în discuție, deci sub semnul unei oarecare precauții, să spunem că evitarea și/sau eliminarea „limpezirii apelor”.)

Am întâlnit într-o eroare și confuzie a extremismului, deci tocmai această confuzie este de natură să conducă, să „împingă” la extremism autentic.)

S-a întâmplat însă că n-am putut a-mi da seama de intenția, cedând, iată, provocării imperativului, provocare ce a survenit în urma așezării peste amintirea zilelor și nopților următoare și șase ani când calendarul a trecut cu cel de-acum. Fără a fi singura cauză a incidentului.

Primul impuls a fost vineri, 15 decembrie când, după televiziunea de seară, președintele I.I. Iliescu a găsit de datoria să evoce, cum i-a spus d-nsa, în emisiunea „Timpul Timișoara”, adresând un soi de mesaj țării și mai cu seamă tinerilor timișoreni. Vaccinat de otrăvirea oricăror „subtilități” ale jocului politic, am rezistat, mirându-mă doar că n-am apărut deghizat în pulover ca la

ultimele vizite de lucru – așa cum, de altfel, s-a arătat la tv și celălalt „emanat” cu prilejul unui eveniment cultural-monden. M-a descumpănit însă, a doua zi, ce am putut auzi la o emisiune tv a lui I. Sava, avându-l invitat pe I. Ianoși. A invocat necesitatea recuperării și – de ce nu? – că dacă e bălci, bălci să fie! – a revalorificării lui Marx și a marxismului în virtutea acurateții cărturărești și, corelat, relativizarea paradigmei liberale, bașca prețuirea ororilor comunismului cu alte măsuri decât cele folosite pentru fascism*, bașca a-l deosebi pe Lenin de Stalin ș.a.m.d., asta în România, în seara zilei de 16 decembrie ce, ca acum 6 ani, a fost tot într-o sâmbătă – iată o „performanță” mass media a cărei ignorare înseamnă abdicare. Și intelectuală și etică. Cu atât mai mult cu cât discursul lui I. Ianoși nu este primitiv, butucănos ori scrâșnit, sculptat în limbă de lemn, ci dimpotrivă, persuasiv, ademenitor, îndeosebi prin erudiție. Dar, se poate obiecta, în virtutea pluralismului, a libertății cuvântului, a toleranței etc., un I. Ianoși (ș.a. la fel, căci nu e deloc, da’ deloc singur) are tot dreptul la „microfon”. Neîndoind, așa este. Riscurile democrației. Atâta doar că, totuși, parcă prea s-a nimerit să fie sâmbătă, 16 decembrie! Asta o dată. Iar al doilea, I. Ianoși mai este și profesor universitar ceea ce schimbă întrucâtva datele tărâșeniei, confirmându-se adică, dacă mai era nevoie, existența premiselor persistenței într-o iluzie socială, în ultimă instanță, criminală. Iluzie, desigur, doar pentru unii.

* Așa cum președintele I.I. Iliescu își amintește și condamnă doar crimele legionarilor, uitându-le pe cele ale comuniștilor, deși au fost înfînțiți mai numeroase.

IMANENȚA ȘI TRANSCENDENȚA

de CAIUS-TRAIAN DRAGOMIR

Immanuel Kant are dezavantajul (exagerat în raport cu enorma valoare a creației sale) de a deranja comoditatea modernă – consecința este că, aproape totdeauna, opera sa se vede meticolos tratată în exerciții de școală (practice, nu rareori, de filosofi remarcabili precum Karl Jaspers), dar mult prea arareori conceptele sale au mai fost aplicate și dincolo de câmpul de utilizare inițial, definit de marele autor fără nici o intenție restrictivă. Necesitățile de a proceda astfel abundă totuși.

Exemplul cel mai simplu, dar care se referă la o arie special de vastă a psihologiei, psihanalizei și antropologiei, este acela al categoriei apriorismelor, cu tot ceea ce ar trebui să implice acestea în domeniul analizei și cunoașterii inconștientului, individual sau colectiv, al relației raționalitate-instinctualitate, al relației personalitate-stil. Nu s-a observat, de fapt, niciodată, că filosofia critică a lui Kant și teoria lui Sigmund Freud reprezintă ipoteze asupra unor domenii în mare măsură suprapuse, că ele conțin puncte de convergență, precum și numeroase divergențe, necesare a fi rezolvate, întrucât ele se aplică unor realități fie unice, fie complementare – deci racordate.

Este fascinant să constăți că teoriile imanenței și transcendenței, conceptele definind aceste spații dispuse și orientate diferit, în raport cu subiectul, nu au oferit încă nici un suport analizei psihosociale. Dimpotrivă, psihologia a debeat analizei aceste concepte pentru sociologie și politică. Gustave Le Bon, Sigmund Freud sau, mai ales, Erich Fromm sunt adevărații creatori ai unei sociologii psihologice, dar, de fapt, mai curând, filosofice.

De ce nu a generat interpretări politico-sociologice marea metafizică? Foarte simplu de știut: pentru că aceasta examinează omul în cea mai deplină generalitate și universalitate a sa. Nu se poate cerceta, în aparență, într-un domeniu al tuturor diferențierilor – spațiale și temporale, în același timp – folosind un instrument lipsit de calitatea de a diferenția. Despre investigarea sufletului, deci despre psihologie, Hegel spune că aceasta există întrucât omul este imperfect; omul perfect ar fi subiectul exclusiv al metafizicii. S-ar putea afirma – fără riscul de a greși prea mult – că sociologia studiază fenomenele formării grupurilor umane și ale acțiunii acestora, în funcție de calitățile și defectele indivizilor care le constituie.

Psihanaliștii produc o largă paletă de interpretări privitoare la suportul psihic al fenomenului de dictatură.

Freud vorbește de confuzia supraego-obiect libidinal; Karen Horney, de o balanță între aspirația la siguranță și cea la aventură, balanță deplasată în favoarea primei; Erich Fromm socotește că în joc este nedezvoltarea, infantilismul unor personalități care caută apoi un dublu patern. Pe lângă toți aceștia, eu însumi am susținut că în funcție, într-o compensare a complexului adlerian de inferioritate, pe o bază de complementaritate. Nimeni nu s-a gândit, în acest context, la Kant.

Să luăm în considerație, o clipă, existența valorilor; ele nu pot fi decât sau imanente (prezente în actele noastre și în noi înșine – ca ființe generatoare de semnificații – sau în lucrurile de care ne înconjurăm), sau transcendente (dacă se acceptă o existență aparte a valorilor care amprentează din afară lumea existenței imediate). Similar, filosofia scolastică ia fie forma nominalismului – o viziune imanentă asupra conceptelor – fie aceea a realismului – ca variantă de transcendentalism. Dacă suntem de acord că – măcar în plan axiologic – în oameni predomină fie o tendință imanentistă, fie una transcendentală, atunci va trebui să concedem că oamenii primei tendințe sunt, inerent, democrații, pe când ceilalți vor reprezenta mediul dictaturilor. Evangheliile ne prezintă un Iisus immanent, pe când Apocalipsa ne arată Divinitatea ca fiind integral transcendentă. De ce parte ai dori să te afli este ușor de imaginat; trecând de la imanență la transcendență nu îți mai rămâne decât să șoptești și tu: „Eli, lama sabactani”.

Octavian Vuia, *Întâlnire cu oameni și idei*

Câteva deslușiri ale circumstanțelor înființării „Centrului de Studii Românești” aflat sub patronajul Academiei pariziene, anumite clarificări privind sionismul lui Nae Ionescu, panromânismul cultural al lui Octavian Goga, relațiile dintre Nicolae Iorga și Școala română de la Fontenay-aux-Roses, colocvii miezoase cu Eliade și Cioran acasă la George Enescu, dezbateri la „Europa liberă”, iată reperele acestui volum care reușește să re-compună un portret spiritual al lui Octavian Vuia, „ucenicul lui Heidegger” (Horia Stanca), fost director adjunct al postului de radio „Europa liberă” între 1966 și 1980. Cartea înglobează trei texte emblematic pentru gândirea lui O. Vuia (*Dimensiunea cugetării românești*, *A gândi cu Eminescu și Manifestul crinului de pădure*), șapte convorbiri cu Nicolae Stroeșcu-Stânișoară, corespondențe cu Heidegger, Marcel Brion, Berdiaev, Blaga, Noica, Eliade, Cioran. (Ed. Jurnalul Literar, 4500 lei)

Corneliu Mircea, *etică tragică...*

...sau despre nebunia colectivă, o carte pe cât de dificilă (mai ales la nivelul limbajului), pe atât de incitantă. În câteva cuvinte, este vorba despre tentativa izbutită de a realiza un tratat de etică patologică pe baza elementelor extrase din tragicul generat de către sistemul comunist din România. Titlurile capitolelor – *Crimea originară (Suprimarea statului de drept)*, *Campania perpetuă*, *Cultul pericolului*, *Spectacolul trucat*, *Înspăimântare generală*, *Colectivul – spațiu anxios de manevră*, *Dezarticularea întregului social*, *Paradisul mediocrității*, *Colaboraționismul voluntar și involuntar*, *Inducția delirantă organizată*, *Delirul colectiv*, *Religia urii și lupta de clasă*, *Travestirea și degradarea sacralului*, *Autismul ș.a.* – desemnează, chiar prin simpla lor enunțare, rănilor dureroase provocate deopotrivă în individ și colectivitate de către comunism, acum fiecare individ meditănd în felul său, mai mult sau mai puțin conștient, asupra lor, iar noutatea perspectivei propuse de Corneliu Mircea constă în plasarea acestor... sindroame sub zodia psihopatologiei. Concluzia autorului referitoare la avatarurile conștiinței (aceasta „poate fi atenuată, de-formată, devitalizată, dar nu poate fi înlăturată”) induce o notă de optimism în finalul unei diseccii crude și necesare. (Ed. Cartea Românească, 4080 lei)

Nicolai Berdiaev, *Un nou ev mediu*

Scriere fundamentală a gânditorului rus, depășind cu mult cadrul temporal în limitele căruia a fost redactată, o scriere de analiză incisivă a marasmului epocii moderne, dar, totodată, un mesaj întru salvarea ființei umane colective. Întregul ev modern este condamnat sever, postulatele sale – raționalismul, tehnicismul, capitalismul, chiar democrația – sunt supuse unei analize distructive, în aparență doar greu de acceptat. Câteva mostre: „Libertatea ca formulă a istoriei moderne este epuizată”; „Democrația ignoră adevărul... Ea tinde să organizeze societatea din punct de vedere politic ca și cum nu ar exista adevăr”; „Și ce este filozofia raționalistă dacă nu încrederea deplină în rațiunea individuală căzută de pe tronul adevărului”. Afirmații șocante, nihiliste, ar exclama unii, dar iată fundamentul opiniilor berdiaeviene: „Poziția omului fără Dumnezeu și contra lui Dumnezeu, negația imaginii și asemănării cu Dumnezeu în om duc la negația și la distrugerea omului”. Ca unică soluție salvatoare, Berdiaev propune instaurarea unui nou Ev Mediu, dar nu în înțelesul său de tunel întunecat (acceptiune, de altfel, total greșită!), ci un Ev Mediu derivat dintr-un recurs ontologic, o epocă a regăsirii superraționalismului opus raționalismului timpurilor moderne, un veac al regăsirii centrului spiritual pierdut. Deci, nu un regres, ci un salt înainte de maximă substanțialitate, un salt al omului văzut ca ființă liberă, în lumea căreia divinul echivalează cu valoarea supremă liber-acceptată.

În pofida contestatarilor săi, Berdiaev rămâne un profet. Dar câți profeți au fost oare ascultați și, mai ales, urmași? (Ed. Omniscope, 4500 lei)

Evelyn Underhill, *Mistica*

Tratatul – structurat pe capitolele *Mistică și vitalism*, *Mistică și psihologie*, *Caracteristicile misticii*, *Mistică și teologie*, *Mistică și simbolism*, *Mistică și magie* – trezește, la noi, un dublu interes: familiarizează cu una dintre viziunile sistematizatoare în domeniu, fiind un „studiu despre natura și dezvoltarea conștiinței spirituale a omului”, iar, pe de altă parte, readuce spre dreaptă cântărire controversata problemă a „împrumutului” năist. Marta Petreu este convinsă de existența unui plagiat: „Faptul că cel puțin 8 capitole – cele mai frumoase – din *Metafizica* naeionesciană sunt împrumutate din *Mistica* este evident. Faptul că pelerinul, mirele, sfântul există ca simboluri în diverse texte ale misticilor din varii religii și epoci nu îi îndreptățește pe admiratorii lui Nae Ionescu să susțină că el le-a luat de acolo. Cea care a făcut această anevoioasă operație de cristalizare a fost Underhill”.

Împrumut? Plagiat? În fine, o anume culpă năistă pare a exista, dar aceasta nu știrbește cu nimic rolul de mentor al „diabolicului” brăilean. Chiar Shakespeare a „împrumutat” la rândul său, dar fondul preluat a fost înnobilit prin trecerea atentă printr-un filtru personal inconfundabil. Marile spirite sunt capabile uneori de, să le spunem, cinisme. Ei și? (Ed. Apostrof, 4000 lei)

Sfântul Nicodim Aghioritul, *Deprinderi duhovnicești*

Această suită de meditații, cercetări și citiri a fost tipărită, pentru prima dată, la Veneția, în anul 1800. Sfântul Nicodim apare ca adeptul impunerii ritmului și stilului de re-clădire, de îmbunătățire spirituală a ființei pe temeiul unui element diriguitor unic – religiozitatea. Replică orientală a *Exercițiilor spirituale* formulate de către Ignățiu de Loyola, *Deprinderi duhovnicești* stau – dincolo de valoarea intrinsecă – drept mărturie a atașamentului total la valorile sacre ale Tradiției, mai ales epoca în care – Sfântul a trăit pe astă lume între anii 1749 și 1809 – creștinismul vest-european se afla în postura unei redute asaltate asiduu de alătea curente pretins revoluționare, în fond anti-creștine (urmările se resimt dureror și astăzi).

Deprinderi duhovnicești se integrează armonios sublimiei serii de scrieri filocalice. Ele cheamă omul spre reîntoarcerea la scânteia divină cu care dintru început a fost dăruit și pe care, tot dintru început, caută, cu jalnică inconștiență, să o stingă. (Ed. Episcopiei Ortodoxe de Alba Iulia, p.n.)

ANTICARIAT

Ezra Pound, THE SPIRIT OF ROMANCE, New York, 1910

Cele câteva principii conținute în prefața eseului critic lămurite asupra întregii concepții estetice de acea perioadă:

„Ceea ce ne trebuie e o cultură poetică stare să-i cântărească pe Teocrit și pe domn Yeats cu aceeași balanță...”

...să proslăvească frumusețea fără să avut nevoie să fi învățat cuvântul într-un almanah...

...Arta e un fluid care se mișcă și deasupra minții oamenilor...

...Arta este un produs al jubilației. Bucuria dăruită de ea este mai veche chiar decât Whistler; și, à propos de aceasta, voi mihi foarte serios mai multă neseriozitate, o neseriozitate care să se potrivească mai bine și diului artei”.

Nu întâmplător, cartea este dedicată poetilor medievali Arnaut Daniel și Guido Cavalcanti.

(Anticariatul Scala, 9500 lei)

top 5

Librăria Kretzulescu

- Octavian Vuia, ÎNTÂLNIRE CU OAMENI ȘI IDEI
- George Arion, CRIME DIN BARINTOWN (Ed. Flacăra, 3000 lei)
- Nicolai Berdiaev, UN NOU EV MEDIU

Librăria Sadoveanu

- Corneliu Mircea, ETICA TRAGICĂ
- Evelyn Underhill, MISTICA (Ed. AMACORD, 4400 lei)
- Nicolai Berdiaev, UN NOU EV MEDIU

Librăria Eminescu

- George Arion, CRIME DIN BARINTOWN
- Mircea Mihăieș, CĂRȚILE CRUDE
- Evelyn Underhill, MISTICA

Librăria Alfa

- Evelyn Underhill, Mistica
- Octavian Vuia, ÎNTÂLNIRE CU OAMENI ȘI IDEI
- Corneliu Mircea, ETICA TRAGICĂ

Librăria din Bd. 1 Dec. 1918, nr. 53

- Alexandru Cetățeanu, UN ROMÂN ÎN CANADA (Ed. Helios, 5500 lei)
- George Arion, CRIMELE DIN BARINTOWN
- Daniela Ștefănescu, INTRAREA OPRITĂ (Ed. Ars Longa, p.n.)

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate

(dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

constanța buzea

1.
posibil ca startul meu să fi fost greșit
ori anemic ori mult mai bătrân decât mine
cu el s-au născut toți ai mei dintotdeauna

2.
știa fără să-i fi spus
și fără să-i fi dat de înțeles în vreun fel
știa că-l disprețuiesc și voia să-mi schimbe
disprețul în ură
i să părea ușor de găsit punctul meu
vulnerabil

3.
multă vreme n-am avut revelația toamnei
pentru că pomii subțiri abia plantați
n-aveau coroane
toate plantele din grădina zilnic
se uscau în fel și chip în copilărie
dar desfrunzirile adevărate aveau să vină
peste un număr de ani

4.
ceea ce ispășim cu durere
și lacrimi de căință
nu sunt numai păcatele noastre
ci și ale strămoșilor noștri
și sunt mai ales păcatele urmașilor noștri
pentru al căror suflet tremurăm mai mult
decât pentru sufletul nostru

5.
cum să nu fii trist în toată această
absență primitoare în acest tunel ca un
țipar de aer
visez un front liniștit
cu puterea mea de a nu fi
să-mi amân trecutul
să-l fac suportabil

6.
numai odată
la urmă
trupul și sufletul se recunosc și sunt
împreună vorbindu-și
milostiv sufletul îi spune trupului
iată-ne împreună ca două trupuri îndrăgostite
și ceea ce spune el este adevăr adevărat
trupul se-ncântă și crede rostind la răndu-i
iată-ne împreună ca două suflete îndrăgostite
dar ce spune el este trufie și deșertăciune
celălalt plânge încet înainte de a se înfrigura
și a se ridica la cer
dar păream a fi însuflețit de sufletul meu
și păream împreună fiind trup viu prin
trup viu trecând
înmiresmat și cald ca și mine era
și uite ce duhoare sunt și fără nici o apă
în apropiere

7.
când nu este vorba de poezie sau de artă
este tragic să vezi că tot mai mulți oameni
nu pot trăi fără a se bruia pe ei înșiși
în elanul comunicării în convorbiri cu martori
în întâlniri cu martori în iluzorii mulțimi
dar care toate amenință să dureze mai mult
decât viața

8.
ce uiți pare că îți prisosește
și-n fața cui m-aș antrena să te înfrunt

PELERINAJ

mai bine mulțumesc oricui mi-arată
vreun șiretlic în amânarea fricii

9.
dincolo de spaima de a ști totul
acel om torturat în fericierea lui de a nu fi
veșnic / hohotind printre icnete uimite
va izbuti va găsi mijlocul de a relata simplu
ce s-a petrecut în camera lui din acel castel
izolat
în funesta noapte de Mai

10.
revoltată sunt și umilită
când instinctul alarmat îmi spune că
mi se speculează buna-credință
s-au pus în circulație infamii cu scopul
de a se mânji veninos finalul imaginea ultimă
substanța eroică și gloria celui jertfit

11.
a pune degetul pe rană
este un gest ușor de înțeles
căruia îi poți oferi un sens sau altul
prin el nu riști decât să te mânjești de serul
și de sângele nu și de suferința rănitului
insuportabile cumplite sunt însă mângâierile
pe locul unor răni închise
a atinge oricât de ușor paloarea unei cicatrici
este un act de pură cruzime
prin el riști să nu afli nimic privind grimasa
rănitului care se uită la tine cu masca
neantului
pe chip

12.
iată podul de crengi se închide
deasupra iernii și ea se vede trecând
ca printr-un tunel pururi verde
iată neliniștea și odoarele ei
aurul și albinele zburând
făpturi de abur viețuitoare sensibile
cercuri de nori fisurând
de la tine la mine drumul cuvintelor
se face suflet se face gând
colina plutește cu toate ființele mirosind
a pământ

13.
cineva mi-a spus mai demult
că ar trebui să încep să profit de suferință

ca de un răgaz
lângă trăirile arogante ale saltimbancului
lângă nevoiașă lui sete de mine
trăirile liber impuse aș spune
ale celui ce se uită la tot ca la teatru

14.
ar trebui să știu ar fi și timpul
a cui pagubă e de preferat
neșansa celui care n-a sperat nimic pentru
sine

i s-a dat și i s-a luat miracolul
miracol fiind că din ce i s-a dat o singură dată
i s-a luat după aceea mereu
i s-a luat fără milă și fără istov
i s-a luat până la moarte și după moarte

15.
de-am fi avut o viață împreună
dar am avut o viață împreună
dacă-am avea o viață împreună
dar noi avem o viață împreună

16.
treceam împreună cu tine apa aceea întinsă
și fără adâncime din vis
talpa pe care alunecam părea una singură
și șlefuită
nu erau valuri nici șuvoi ci o alunecare
panta nu părea înclinată prea tare
și totuși venea de undeva și trecând printre
picioarele noastre în vâscul tot mai ler
mișcător
sorbindu-ne sacul cu sare

17.
împotriva iluziei și a morții
deslușindu-le umbra sub luna rece
sufletul meu tremură în direcția astrilor
ca și cum s-ar fi grăbit într-acolo
dar ar fi vrut amânând să și rămână
al meu pururea în acest loc
și oricât de netrecut ar fi fost
depărtarea între mine și celălalt
între mine și capătul lumii
sufletul meu înțelese riscul plutirii
în calde ecouri atras cu aceeași putere
de moarte dar și de iluzia împotrivirii
eu urmând să trăiesc numai atât cât el
nu se decide să intre patetic
în pulsul universal

18.
împotriva iluziei și a morții
sufletul meu vulnerabil revine
nedureros puțin străin puțin vinovat
de dorința de a rămâne tot mai mult
în afara mea
confuz pălind și doamne
deodată uitându-mă

19.
unde sunteți
unde v-ați ascuns
zise fluturele
trecând prin rug
smulgându-i două flăcări inegale

CORNEL REGMAN ȘI SPECTACOLUL CREANGĂ

de ȘTEFAN ION GHILIMESCU

Am mai avut prilejul să discut despre critica lui Cornel Regman și probabil că nu am făcut-o tocmai rău de vreme ce temutul polemist sește cu care să îmi trimită ultima sa carte însoțită de teva măgulitoare vorbe de predilecție. Mă simt deosebit onorat și îi sunt recunoscător, cu atât mai mult cu cât fălnirea noastră se consumă distant, exclusiv la nivelul risului. Sesizând târziu nota excesivă a acestei ărturisirii, mă rog de domnia-sa să treacă cu vederea lui om mai tânăr graba de a vorbi deschis despre ceva enit, după buna modă mai veche, tăcerii sipetelor mice.

Revenind atât de „intortocheat” la studiul academic e largă respirație analitică, intitulat atât de potrivit **Ion Creangă, o biografie a operei**, e necesar să spun că el se poate cea mai importantă contribuție de critică și torie literară pe care ne-a dat-o până acum Cornel Regman. În integralitate, studiul de care ne ocupăm obeată cu netăgăduită forță plăcerea criticului de a tudia și adânci opera unui scriitor pe care îl știe pe de rost și îl studiază fără „hodiță”. Îl înțeleg de aceea prea bine e Cornel Regman când, în nota polemică obișnuită la omnia-sa, contrazice flagrant sentința lansată de Nicolae Anolescu, sentința potrivit căreia „despre Creangă totul a spus, lucruri absolut noi nu mai sunt cu puțință”. Ce e rept, pentru spiritele speculative, grăbite să adune doar olenul, nu și mierea cărților în floare, opera lui Creangă are să nu mai fie un Eldorado. Situația nu e deloc semănătoare și pentru fericitele naturi clasice, metodice i cumpănite, scrupuloase și legitime, care nu găsesc – um acest ultim Regman – mai mare bucurie ca aceea de a prefera „lectura” operei lui Creangă cu „mulțime emăsurată” de considerații din care extrag „fel de fel de escoperiri”, un material extrem de prețios la fundarea incintei” templului pe care îl durează unei iubiri uminoase și mature. În această neprețuită **Biografie a pereii** – cum vom avea privilegiul să ne convingem – nespectaculoasa perfecțiune clasică” crengistă, care rețep și se termină în ea însăși, se întâlnește într-un devărat golf de apie termale cu dispoziția rațională a unui p de critică cordial-colocvială practică cu însuflețire de omel Regman.

Deși materialul cărții este împărțit gospodărește pe apitole, **biografia operei lui Creangă**, alcătuită de Regman, pare scrisă dintr-o suflare cu aplombul tonusului e care îl dau atât îndelungata meditație și familiarizare u tema, cât și orgoliul altitudinii parcurgerii exhaustive a bibliografiei. Sinopsisul recepției critice a operei lui Creangă, alcătuit de un Regman care nu minte și nu iartă, ste un pretext (și umoral!) tocmai bun de a întoarce pe os și scutura de tot îmbătrânitele aserțiuni apodictice, onstituind balastul „valorii adăugate”: de ani de zile vorind zestrea nativă a creatorului și excluzându-i discret i propriul spectacol Creangă, Regman privește cu malție e toți cei care au îngustat sau îngustează cu fiecare xegează aria admiratorilor calificați ai povestitorului, psindu-i – „asemeni școlii comuniste” (!) – de bucuria devărată a lecturii, de bucurie în general.

Cu o vorbă pe care o preluăm de la Saint Beuve, Cornel Regman pare că își scrie exegeza, întrebându-ne în secret ce ar spune despre ea „maestrul” său venerat, fiindcă este invederat că efortul de înțelegere și adevare dincolo de plăcerea pură și simplă – reclamă o asumare iperioară, din perspectiva istoricului literar, a condițiilor ocii în care creatorul a fost azvârlit de soartă, cum ar une același Saint Beuve.

În primul capitol al cărții, deși, sau poate pentru că pe Cornel Regman nu iivirea nescontată a talentului îl mește cel mai mult la Creangă, cât „faptul apariției multane în aceeași ființă a unei conștiințe năfundate de reator artizan” (pag. 90), eseistul încearcă să surprindă în ele câteva documente de expresivitate involuntară „suplici”, „cereri”, „jaloabe” sau „lăcrămatoare jalbe”), od al aproape 12 ani de rătăcirii funcționărești, „preistoria zestui talent”. În „bufonul” Creangă care se adresa

„neprotocolar” autorităților, potrivit lui Cornel Regman, acționa încă de pe atunci o puternică individualitate. Autorul demonstrează, de altfel, cu sumedenie de citate, cum în paleontologia expresiei poate fi descoperit Creangă (scriitorul) înainte de Creangă.

Nu mai puțin interesantă îmi pare contribuția lui Cornel Regman în a face lumină cu privire la „stimulului” și modelele lui Creangă, factorii incitatori care stau la baza acțiunii sale artistice. Probând o răbdare analitică de Sisif, precum nu mai puțin o acribie de individiat, rasată, după ce stabilește în termeni operanți diferența specifică dintre folclorist, culegător și creator, recitind pentru noi mai toate produsele de gen ale epocii, Regman spurberă definitiv prejudecata – atât de comună – după care poveștile lui Creangă reprezintă doar „o treaptă mai evoluată” a compoziției folclorice. În urma unui demers analitic briant, pentru Regman este indiscutabil că humuleșteanul n-a făcut operă de folclorist, fiindcă – „la adăpostul hărniciei culegătorilor cu hurta” – conștiința sa abhoră sistemul. Continuând cu aplomb rațiocemant capitolul precedent, în **Creangă ... orașeanul Regman** urmărește intruziunea agentului cult, într-o creație care, menajându-și stilul funciar, face în același timp **proba sublimării și rafinării** „țărăniei” incipiente. Pentru exeget, dacă orașul este indiscutabil cadrul unor linii certe ale evoluției spirituale ale scriitorului, pe de altă parte, anii șederii la Iași, ca și mediul care l-a adoptat pe povestitor, n-au făcut decât să favorizeze, socote ale „ecloziunea forțelor ludice ale spiritului său”.

Capitolul despre **Sociograful Creangă și povestirea panoramată** mi s-a părut, cel puțin în prima lui parte, un pretext subtil – nu îndeajuns de bine exploatat, după părerea mea – necesar operației de demontare recesivă a încadrării operată în unanimitate de critică după care **Amintirile** ar aparține genului memorialistic sau autobiografic. Nu insist. Etnografie epicizată sau dezvoltări în planul antropologiei Creangă face, după părerea lui Regman, doar pentru a lua tonul și a deschide calea retoricii care-și construiește textul răsturnat în oglindă. Spre exemplu, introducerile la cele patru părți ale **Amintirilor**, considerate de un Călinescu „de cel mai prost gust”, sunt după mai scrutătorul Regman „inițiativă învățătoarească și preoțască, înjghebată cu mijloacele populiste, cuprinzând inevitabilele poncice declamatorii de filozofie uzuală”. Căutând, în pofida convingerii exprimate anterior, funcțiile incipiturilor, Cornel Regman găsește că aceste preparative ale narațiunii amintesc cumva de **epoca de piatră** a cinematografului. Fără prea multe ezitări, el circumscrie inovația humuleșteanului, constând în alternarea planului îndepărtat cu cel apropiat, și al amintirii directe cu anecdota colportată, așa-zisului procedeu al panoramării. În rezumat, „maniera” numită mai sus vâdește la Creangă o viziune constructivă alchimică care ar face idul stilului său. Ce e drept „materialul constructiv” cu care Regman – într-un exces cvasi-liric – crede că poți „ridica incredibile bolți de azur”, în capitolul următor al cărții, se cheamă, cu o vocabulă împrumutată de la Nabokov, „divinele detalii”.

Spre deosebire de G. Călinescu care arată că punerea în evidență a individualității stilistice prin cultivarea detaliului nu aparține la Creangă oraltății ei artei de scriitor, Cornel Regman afirmă „că nici chiar oralitatea la Creangă nu aparține de fapt... oraltății curente, ea fiind inițiativa artistului (s.n.) și nu treabă de copist!” De fapt, pe Cornel Regman îl preocupă, cum și mărturisește, conformația de constructor la masa de scris a povestitorului. „Tot ceea ce e podoabă la Creangă, ajunge să concludă Cornel Regman, este și esență, mai exact eflorescență a esenței (...) Descrierea tinde să devină la Creangă enumerare, tablourile sunt succinte puneri în ecuație, portretul e redus la gest și mimică, iar acestea, nu o dată, la intonație, care – vorba lui Călinescu – include și gestul. În atare condiții, totul se sprijină pe detaliul bine cumpănit, corp și decor sieși cât și în rațiunea propriuzisă, ele, detaliile nefiind căutate pentru alt scop decât de

a consolida frumoasa clădire... „Clarificând noțiunea de detaliu căreia îi conferă, în scrisul lui Creangă, un înțeles pur stilistic, Cornel Regman procedează în continuare la „detalierea... detaliilor”. Ca și cum inventarul nu ar fi suficient de grăitor, exegetul mută aria investigațiilor la nivelul constituenților stilistici (metonimie, sinecdocă, litotă) pentru ca, într-un final aticist, de elevată ordine, să conchidă că printre reușitele lui Creangă „se numără, astfel, atât folosirea detaliilor în forme concretissime, cât și, măcar din loc în loc, subtilizarea, sublimarea lor, până la obținerea unui grad ridicat de inefabil, de imponderabil”. Convenind că, într-o eră a naratologiei, investigarea domeniului e departe de a putea fi socotită încheiată, Cornel Regman analizează în capitolul „Povestea lui Ghid-Ghiduș” tipurile personajelor create și însuflețite de povestitor. Perfect conștient de faptul că opera sa e cu totul altceva decât o simplă operație de reproducere a unor scheme la îndemână, ba chiar minunându-se cumva de propriu-i har, în viziunea lui Cornel Regman Creangă aparține unui **clasicism de începuturi** propriu povestitorilor aflați în materie de fabulație la jumătatea drumului între autoritatea izvodului și a ficționarilor, care-și făuresc singuri modelul. De pe acest pedestal de bun simț, Cornel Regman arată cu suficientă claritate pricinile pentru care domnia-sa nu poate eticheta **Amintirile** nici autobiografie, nici Bildungsroman, nici capitol de memorii, nici simplu roman. Călăuzit de un instinct axiologic sigur, autorul cercetează cu nedismulată plăcere „fiziologia” tehnicii modulare, asociată atât de strâns la Creangă virtuților comice ale textului. Este un prilej pentru Cornel Regman (recunoscut între confracți pentru latura ironic-hătră și ludică a spiritului său) de a o cărmi cu poftă spre repovestirea **Amintirilor** mai cu seamă, lectorul abia prididind să urmărească fascinat „tertipurile” de legato pe care exegetul trebuie să le inventeze la fiecare răspântie a „periodului” pentru a ține pasul cu humuleșteanul. S-ar putea spune că ardeleanul Regman dă în muntea și în limba lui Creangă. Sfârșitul capitolului – unul dintre cele mai bune – conservă câteva pagini cu totul excepționale de literatură comparată. Mă refer, desigur, la deseale considerații despre **unanimismul lui Creangă**, semnalat pentru prima dată de R.M. Alberes, care vedea în român un „createur avant Jules Romains du vilage unanime”. După tehnica contrapunctului, nu frapează mai puțin grila estetizantă hartmanniană prin care eseistul îmbogățește, cel puțin cu o nuanță, spațiul de desfășurare al **comicalului și dionisiacului** la Creangă.

Ultimul capitol al cărții, intitulat **Farmecul povestirii, eroul fermecător**, aș putea să spun că probează secvențial aproape perfect toate virtuțile de metodă ale discursului critic regmanian. Umoarea gasconiard-poemică, născută dintr-o funciară idiosincrasie față de truisme, are ca obiect, de astă dată, „farmecul” – un fel de cuvânt-cheie invocată frecvent de o critică „crengistă”, aflată în flagrantă pană de argumente. Sunt fixate în ace cu gămălie și luate la refec predicății ale unor confracți, precum G. Ivașcu, Constantin Ciopraga, Eugen Todoran, Al. Dima, I.M. Rașcu, Emilian I. Constantinescu, Vladimir Streinu, G. Călinescu. În locul „farmecului” – „fruct nedezhghioc” –, după ce ia în sprijin autoritatea unui Hertmann și Hegel, Cornel Regman așează un concept estetic „bastard”, „fermecătorul”. Cu o cochetărie de epifrază, Cornel Regman ține să ne amintească faptul că basmele și mitologia de mult ne-au demonstrat că asemenea **bastarzi există și că dintre ei se recrutează nu puțini feți-frumoși, ba chiar împărați**. Pentru ca mai apoi, luându-se de tot în serios să inventarieze și să discute cu aplicație pedantă sursele „fermecător-umoristicului” Una dintre ele, asupra căreia cu mai multă plăcere zăbovește criticul, este cea a **intonemelor**, variatele forme de intonații și exclamații în dialog ca și în relatarea la Creangă. Luând seama că în proza lui Creangă „farmecul” se aliază atât cu umoristicul cât și cu comical, Cornel Regman se lasă sedus de plăcerea de a descifra în figura amplu plasmuitoare a litotei alți importanți operatori epici ai scrisului humuleșteanului. Pe această cale (în realitate fiind excedat de idee încă din incipitul studiului), Cornel Regman ajunge la încheierea că, „din puterile liotei mânăută cu același har al farmecului”, „Amintirile sunt o replică nemuritoare a sursei. **Budulea Taichii și Popa Tanda** binecunoscutele scrieri ale lui Slavici. Este o concluzie, care prin relieful faptului premeritoriu numit, ne subjugă într-atât, încât umbrește nedrept, strălucitoare considerăți adăpostite în acest colton al cărții, despre relația specială personaj – narator în **Amintiri**, relație caracterizată de voința „Naratorului” de a deveni personaj.

PITICUL ȘI DICTATORUL

Carletto este un pitic pipiriu cu față smochinită. Locuiește într-o jumătate de barcă întoarsă cu fundu-n sus. I-a făcut un postament de ciment și i-a pus o ușă meșterită din câteva doage de butoi. Când plouă picăturile duruie ca darabana atunci când făcea salt-mortal Rilva și el se-ascundea sub covorașul roșu prefăcându-se grozav de-nspăimântat. Acesta era numărul lui cel mai important; și l-a pierdut în seara când a fost cu-adevărat înspăimântat căci, în tricoul ei roșu, Rilva a făcut un gest greșit și a zâmbit pentru ultima oară cu acel zâmbet care îl încredința că, sub covorașul lui, va rămâne orfan.

Întotdeauna când plouă își aduce aminte de zâmbetul ei și de spaima lui atât de naturală care s-a transmis câtorva copii ce-au început să țipe în timp ce răpăitul darabanelor nu se oprea de parcă ar mai fi sperat într-o minune.

Anselmo, piticul poliglot, a lansat zvonul după care Carletto ar fi țipat prea ascutit iar Rilva și-ar fi ieșit din ritm încurcând totul. Nimeni nu l-a învinuit pe față pe Carletto dar mulți au început să-l ocolească. N-a mai fost partenerul feței care a înlocuit-o pe Rilva. Supărat foc, a încurcat și celelalte două numere care-i mai rămăseseră; nu se plia cum trebuie în cutia magică a lui Carnaglorio și, în loc să apară tăiat în două, se zărea ghemuit cu doi porumbei pe umeri și două răzuști între picioare, iar în numărul cu clownii muzicali, în momentul final, când banda începea să cânte Valurile Dunării, nu știu cum se face că nădragii și ghetele lui largi musteau de apa care-ar fi trebuit să țâșnească în jeturi bine ritmate din acordeon. Cercul era el, dar incompetența profesională nu primește pensie. L-a salvat vechiul hobby pe care-l exersa în secret de mai bine de-un deceniu; și, bineînțeles, democrația.

Vocea dictatorului îi devenise o a doua voce; o asculta zilnic la radioul portativ de care nu se dezlipa niciodată. În nopțile când nu putea să doarmă, se ducea lângă cușca hienelor și-n urletul lor exersa tot felul de scheciuri. Profitând de micile pauze între răgetele prelungi, își modula glasul în așa fel încât dictatorul se apară moderat ca expresie vocală dar cu prestanță vizibilă și-n ultimul cuvânt. A ajuns cu timpul să-i afle toate secretele de frazare, preferințele, manierele, repetițiile, glumele, admoneștirile, enervarea și furia cauzate de epuizarea nervoasă, ori exuberanța îngropată în aplauze matusalemice. Contrapunctul cu hienele l-a silit să fie lapidar, să devingă dintr-un foc. Scheciuri!; lui nu durau decât câteva minute, dar în ele Carletto strănsese esența unui destin. Așa că democrația l-a găsit pregătit.

Alături de buticari și prostituate, de dughene de chiromanție și de filmul în relief, scheciurile cu dictatorul de curând executat picau tocmai bine. Carletto avea ocazia să-și pună în valoare măiestria. Micul impediment pe care-l constituia statura și mutra lui jalnice a fost rezolvat pe de-a-ntregul. Nu trebuia să i se-audă decât vocea, ea exprima întreaga prestanță și măreție a dictatorului. Zis și făcut, piticul prospectează o serie de parcuri și-și alege câteva boschete strategice în care poate intra și din care poate ieși fără să fie văzut. În zilele libere, când perechile cu copii ies la plimbare, înfulecând de la tarabe mititei și mănjindu-se cu vată de zahăr până la urechi, în hămăiturile de câini care se fugăresc și-n zdrăngănelile tinerilor folkști care curtează codanele, ce-i mai nimerit decât s-auzi brusc dintr-un boschet glasul impunător al celui

**constantin
abăluță**

pe care până de curând nimeni n-ar fi îndrăznit să și-l imagineze retrăgându-se într-un loc atât de dosnic. Carletto mizează pe acest efect de surpriză ca să capteze ascultătorii și să facă toate zgomotele să înceteze ca prin minune. Restul îl va face scheciul propriu-zis, scurt dar cuprinzând, în el, esența unui destin.

Pentru cei ce îi apreciază numărul, piticul a agățat de-o creangă, la vedere, o cutie de conserve pe care a lipit o etichetă: DISCURSUL DICTATORULUI. Ca să nu pară suspect că glasul vine de la așa de mică înălțime, Carletto își ia cu el în boschet un scaunel pliant pe care se cocoțea atunci când spune scheciul și pe care se odihnește atunci când pândește momentul favorabil. Pentru ploaie este pregătit cu un sac de plastic, iar pentru aplauze și alte efecte speciale (sirenă de uzină, zgomot de treierătoare, ștanță, pickamer, etc.) folosește un casetofon cu baterii. Și cum unii câini miros piticii de la distanță și-i latră de mama focului, Carletto și-a cumpărat din talcioc un spray englezesc numit *Cats' friend*; rezultatele lui sunt uimitoare.

Dar ce îl necăjește cel mai rău este faptul că nu poate zări fețele spectatorilor, că bucuria lor nu-l poate răsplăti așa cum se cuvine. Pe zi ce trece, condiția de dictator incognito începe să-l apese. Frunzișurile prăfuite ale boschetelor au ajuns să i se pară gratii de închisoare. Ar da oricât să le poată îndepărta cât de puțin, măcar la

sfârșitul scheciului, ori când câte-o mână aru bănuși în tinichea. Să vadă expresia celor, apreciază arta, să simtă nemijlocit emoția o transfigurează trăsăturile, este lucrul cel mai preț pentru un creator. Deceniul de ur strădanii nocturne alături de cușca hienelor și găsi în felul acesta binemeritata răsplată. trupul ăsta bicisnic și fața asta strâmbă împiedică să aspire la ceea ce și ultimul figur are dreptul chiar dacă nu face altceva decât să expună coloana deșirată și ovalul simetric chipului. Filosofările cocoșatului at întoideuna muștele verzi și degeaba împoască el cu *Cats' friend*, căci îi târcoale tot mai insistente și nu scapă de bâză lor decât dacă își încetează cugetările. Aș învâțat Carletto să țină o justă balanță între ce poate și ce nu se poate, între ce se vede și ce aude. În fond, ia să ne gândim, ce s-ar fi ales studiile lui dacă n-ar fi venit democrația... I că ele ar fi rămas doar un secret al hienelor comparăție cu această soartă, boschetul p Covent Garden, iar piticul dictator sadea.

Asta-i realitatea pe planul împlinir artistice, însă pe cel pecuniar e înfinit mai tri. Cei câțiva bănuși oferiți de iubitorii scheciur de-abia ajung pentru hrana zilnică, deplasăr când și când, un pachet de mahorcă. În plus, felul de golani se amuză să-i lase-n tinic diverse lucruri: o bucată de glaspaper, nasture, o poză porno. Iar cu copiii se descu și mai greu, căci vor să vină și să vadă cine-boschet. Părinții nu-i lasă, dar câte unul reușește să le înșele vigilența și iată-l amușin împrejuru-i, luând câte-o creangă și înțepânc și colo boschetul de parcă-ar hăitui un ani neajutorat; și chiar așa se și simte în aseme momente piticul. Așa se face că nu i-a rămas decât derutarea adversarului: își schir des parcul și boschetul, evitând vecinătă cinematografelor căci tinerii care ies de la f sunt zurbagii rău.

Într-o zi i s-a-ntâmpat un lucru incredibil găsit în tinicheaua lui patru bacnote de z dolari. De-abia sosise acasă, ud și-nfrigerat furtuna care se stărnise. Dolarii nu apucaseră se ude ceea ce însemna că fuseseră puși ultima clipă de-un trecător care n-avea n legătură cu spectacolul demult termin. Carletto trebuise să stea ascuns în boschet cauza unui grup de pensionari ce nu se-ndu să plece de pe banca de alături; nu trebuia riște, periclitându-și cariera: cât timp incognito treaba mergea de minune, dar odată s-ar fi dus vestea ce aschimodie stăpâne glasul dictatorului, ar fi ajuns muritor de foa. Dar așa, incognito, Carletto se simte putern preluând parcă o parte din forța și enei dictatorului.

Când și când îl întâlnește prin parc pe u din cei câțiva fani pe care ajunsese să-i cunoa în ciuda frunzișului ce-i ascundea. Le memor vocile, le zărise o manșetă, o ureche, o parte frizură sau chelie, ori cine știe ce obiect de c nu se despărțeau niciodată, umbrelă, baston unul, chiar un binoclu. Ei bine, întâlnindu-l un astfel de fan, piticul îl privea lung de jos sus și-i zâmbea cu gura până la urechi iar ace îl lua drept nebun sau obraznic. He-he, își zi piticul, vă duc de nas pe toți; iată, statura voa deșirată nu v-a fost de nici un folos căci scep prezidențial e-n ranița mea.

Bucurându-se de secretul ce e numai al lui hlizindu-se pe scama ignoranței celui

PAUL SÂN-PETRU:

ARBORE GENEALOGIC

(Luceafărul 35/95)

Mi s-a tot spus de mic copil
C-o să aduc prin poezie mântuirea
Fiindcă de-atunci eu mă jucam de-a abstractul
Și-acuma știe toată omenirea.

Dar azi sunt om cu timpul despăcat
În patru, chiar și-n somn fără de scop
Scriu anual vreo șapte poezii
Și le trimit prudent la Ioan Es. Pop

Degeaba, tot m-opresc poetele pe stradă
Și nu-i de vină pălăria mea de fetru
Frumoaselor, ce n-aș da să vă mântui,
Deși, se spune, nu-s chiar eu Sân-Petru!

Lucian Perța

băiatului îi insuflase puterea să înfrunte toate încercările. Încet, aproape fără să-și dea seama, piticul se pomeni că începe să-l imite pe dictator în timp ce-și contempla propriul chip din unda lacului. Ajunsesse cu scheciul în punctul în care i-ar fi trebuit niște zgomote de ștanță. În acea clipă văzu în lac, lângă propriul chip pe acela al omului cu binoclu. Se bucură să-l aibă lângă el într-un astfel de moment pe fanul preferat și-și zise că uimirea trebuie să fie și mai mare decât a băiatului, proporțional cu ignoranța de până acum. Tocmai se pregătea să se-ntoarcă și să-i ceară scuze că scheciul nu va fi perfect, că de data asta îi lipsea zgomotul acela ritmic de ștanță, când, o mână îl strânse de gât și-l vârî brusc cu capul în apă ținându-l atât cât trebuie ca vocea dictatorului să amuțească pentru totdeauna. Apoi mâna îi dădu drumul și-un vârî de pantof rostogoli pe mal leșul pocit.

A doua zi băiatul veni pe malul lacului și descoperi cadavrul piticului. Îl târî în căsuța lui, îl așeză pe covorașul roșu, iar apoi găvind cutia cu vopsea scrisă cu litere mari pe fundul bărcii DICTATORUL A MURIT.

Peste câteva zile, într-unul din parcurile orașului, dintr-un boschet, un alt pitic-dictator rostea *DISCURSUL* din bilețel. Printre cei ce aplaudau cel mai înflăcărat se afla un om cu binoclu.

nimănuși căci s-ar simți vinovat, trădător, om de nimic.

Luând această hotărâre, piticul se grăbi să scoată din ascunzătoare cei 40 de dolari inițiali, alăturându-i celor de azi; îi băgă pe toți într-un plic pe care scrisese: **Către vulturii viitorului.** A doua zi în parc, după ce își făcu numărul, ieși pe furiș din boschet, dar tinicheaua o lăsă la locul ei: în ea pusese plicul cu cei 80 de dolari. A stat până seara ascuns în boschetul de vizavi, sperând că va veni cineva să ia plicul; dar degeaba, nimeni n-a venit.

Piticul a luat-o încet către casă, abandonând pe totdeauna tinicheaua, dolarii, boschetul și parcul; vulturii viitorului să se descurce cum știu: Carletto nu poate fi cumpărat.

Peste încă o săptămână, în alt parc, după spectacol, piticul găsi în tinichea un nou bilet cu același scris. De data asta era o amenințare: „Data viitoare vei citi *DISCURSUL*. Conformează-te. Vulturii viitorului nu iartă.“ Pe dos era un text (același sau altul, Carletto nu știe) cu același titlu: *DISCURS* Stând în carapacea lui întunecată, pe saltea acoperită cu covorașul roșu, ascultând șuierul vântului prin pletele salciei, privind lucirile vagi ale amurgului pe pereții din lemn curbat, piticul își zise că probabil vulturiiăștia sunt un grup de maniaci și nimic mai mult; iată, acum nu mai pomeneau nimic de dolari: în furia lor nebunească, gândurile, promisiunile, proiectele li se-nvălmășeau în cap și nici ei nu mai știau ce vor cu-adevărat.

În sâmbăta când urma să citească *DISCURSUL*, Carletto nu dădu spectacol în nici un parc; vrea să arate clar tinerilor exaltați că refuză să colaboreze, că arta lui nu-i de vânzare.

Stătu toată ziua sub salcie, se plimbă pe malul apei, mai dădu câteva pensule de catran pe la-ncheieturile bărcii. Alergă împreună cu un băiat după un fluture până când fluturile dispăru printre pletele salciei; după un timp îl văzu așezat la gura scorburei și aripile lui albe sclipeau ciudat în umbra verde. În acest moment lui Carletto îi veni o idee: dacă și-ar dezvălui incognito-ul măcar unei singure persoane? S-ar scutura de povara tot mai grea care-l apasă, s-ar simți un om liber, un adevărat artist. Și nici una nici două, îl luă pe băiat de mână, se așezară amândoi pe malul apei și începu să-și spună scheciurile mai înflăcărat ca niciodată. În înserarea care se lăsa, vocea gravă și impunătoare a dictatorului era pentru prima oară văzută cum ia naștere înlăuntrul acelei ființe pocite, cum iese prin gura strâmbă a piticului și se-nalță în văzduh, plutește pe deasupra salciei, a lacului, pierzându-se în norii înroșiți de ultimele reflexe ale amurgului.

Băiatul era atât de uluit de revărsarea aceasta de forțe îndelung reprimite încât nu făcea altceva decât să șoptească când și când **Dictatorul! Dictatorul!** și să arate cu degetul înspre Carletto tot așa cum arătase spre fluturii în timp ce alergase după el.

Se înnoptase. Băiatul plecase demult. Carletto era tot pe malul lacului, în același loc. Împietrise acolo gândindu-se iar și iar la întâmplarea minunată la care luase parte și care-i schimbase cursul vieții. De acum înainte nu-i mai era frică de nimic. Mirarea pură a

arletto ajunge acasă și se lasă pradă visării. Pe ea deschisă intră reflexele apei căci barca lui e încorată aproape de malul lacului, sub umbra unei sălcii. În cavitatea boltită, în semiîntuneric, mini unduiesc din când în când și clipocitul răștitor al micilor valuri se-aude înfundat ca zgomotul mării într-o scoică. În asemenea momente, întins pe saltea lui acoperită cu covorașul roșu pe care direcția circului s-a îndurat să i-l lase ca amintire, fantezia lui arletto se dezlănțuie. Acum, de exemplu, după ce a pus dolarii la loc sigur, își închipuie că ei ebuie să provină de la un impresar străin pe care numărul l-a entuziasmat. Așa se explică și faptul că a răspuns la incognito cu un alt incognito; un fair-play de care concetățenii lui s-ar fi în stare. Și acești patruzeci de dolari u-s decât un avans dintr-un viitor contract pentru un turneu național sau internațional fictiv era cunoscut în toată lumea, regine îl iaseră în caleașcă, bancheri și artiști celebri îl plaudaseră, etc.) pe care, la timpul convenit, impresarul i-l va propune.

Dar soarele dispare încet de cealaltă parte a lacului și odată cu el cochilia piticului se-tunecă. Lipsită de reflexe luminoase, cândurile bărcii și doagele ușii încep să arate ca rice lemn vechi, crăpate, roase și putrezite, în iuda catranului și a vopselii care le acoperă din elșug. De pe ochii lui Carletto se ia pânza aurie a iluziilor și brutala realitate revine cu-ncețel.

Să de data asta, dovada materială, dolarii, ce oate oare să însemne?

Carletto iese afară din barcă, se urcă pe cănelul pliant, se agață de craca salciei și ațtându-se, proptindu-și picioarele în câteva ioturi, reușește să ajungă la scorbura aflată ceva mai sus; bagă mâna în adânc și, la lumina anternei numără și pipăie îndelung cele patru ărtii de câte zece dolari; apoi le pune la loc și oboară împăcat. Dacă ar fi fost o singură ancotă, putea crede că a adus-o vântul; dar patru, imposibil! Și nimeni nu-i atât de chior cât în loc de bancnote autohtone să arunce erzișoare. Piticul adoarme nedumerit și visează în cutremur: salcia zmulă din rădăcini, ruptă în bucăți ce plutesc pe lac înspre stăvilar. S-a culcat țipând **Dolarii mei!**, s-a izbit cu capul de undul bărcii și-o săptămână întreagă a purtat în runte un cucui și n-a mai îndrăznit să se uite în chii omului cu binoclu pe care s-a întâmplat iară-l întâlnească.

Aproape că uitase de dolari – gândul că uteau fi falși îl făcuse să-i lase neatînși în orbură – când, în cutia de conserve, apărură lte patru bancnote identice. Mirarea lui Carletto nici nu avu timp să se nască: alături era n bilețel care explica totul și nu explica nimic, ecât că naștea groaza. Pe o bucată de hârtie aptă dintr-un caiet de matematică o mână de opil (sau imitând scrisul) scrisese: „Nu te mai reface, știm cine ești. Contra 40 de dolari săptămânal „dictatorul“ va rosti discursul ostru! **VULTURII VIITORULUI.** „Pe dosul eticului de hârtie aceeași mână scrisese un text intitulat *DISCURS*. Carletto nu îndrăzni să-l itească.

Deci asta era, vreau să-i cumpere dictatorul! Vulturiiăștia abjecți îi ofereau arginții trădării. r barca piticului se făcuse frig, vântul rece ătea din toate părțile. Își puse mâna pe piept și-i simți bătaile inimii tot mai accelerate. Nimeni e lumea asta n-avea dreptul să-i fure dictatorul: ictatorul era al lui și numai al lui! Zece ani la ând, în nopți fără somn, lângă cușca hienelor, udise să-i câștige vocea, să-i deprindă ersonalitatea; și acum când reușita lui era eplină, cine-ndrăzne să-i ceară să mutileze ișelesul unei vieți, căci a citi cine știe ce iscurș imund echivala cu a mutila un ideal. Dictatorul ar fi devenit o păpușă docilă, și Carletto la fel. Nu, nici nu se gândește să facă actul. Dictatorul va rămâne așa cum l-a oncepțut, nu va schimba nici o virgulă din extul scheciurilor, dacă ar face-o nu s-ar mai utea uita în ochii fanilor, ba nici în ochii

NECESITATEA UNEI REVIZUIRI

de ALEXANDRU GEORGE

În perioada de dinainte și de imediat după preluarea absolută a puterii (1948) și în paralel cu instituirea din ce în ce mai accentuată a unui regim pe care ei l-au numit de dictatură, dar care s-a dovedit o cumplită tiranie, comuniștii au căutat aderențe în toată aria culturală, înși apti să-i sprijine sau măcar să-i simpatizeze din afară sau să le îndeplinească programele. Adeziunile nu s-au lăsat așteptate și ele au fost gras răsplătite cu funcții onorifice, cu avantaje materiale imense, cu poziții de oarecare prestigiu chiar în cadrul puterii politice, în sfârșit cu iertarea tuturor „păcatelor” anterioare, nu o dată destul de grave.

Dar noii posesanți ai puterii nu s-au limitat doar la atât; ei au dorit o schimbare majoră, edificarea unei noi societăți având în final „crearea” unui om nou, rezultat al unei origini sociale sănătoase dar și al unei educații stricte, pe baza unei ideologii foarte bine articulate. Așa ceva nu se putea face cu M. Sadoveanu sau Gala Galaction, dar nici cu M. Sorbul, Demostene Botez sau Victor Eftimiu: Partidul trebuia să se mulțumească doar cu niște produse aproximative ale „veteranilor”. Îndoileli ridicau și ceilalți mult mai tineri, de la Zaharia Stancu și Cicerone Teodorescu, la Maria Banuș sau Mircea Ștelănescu, dar chiar și în cazul unui confectioner bine adaptat și de succes ca Aurel Baranga. Era nevoie de scriitori a căror aderență la regim să poată fi socotită absolut sinceră, oameni fără trecut, nebănuți de duplicitate; spirite genuine care să se lase ușor modelate de „programul” comunist, care să nu fi trecut prin experiența „bugheză” a artei, sau mai exact să se fi contaminat de ceea ce se petrecuse înainte în România în regim de libertate. Scriitorii tineri au fost promovați, încurajați, răsplățiți într-un fel pe care generațiile mai recente nici nu și-l pot închipui.

Dar cu toate acestea, succesul nu a fost decât îndoielnic: a apărut o cohortă întreagă de versificatori de ocazie, de trompetiști și toboșari ai timpurilor noi, de entuziaști tarifați, de eruptivi și convulsionari, (asta pentru a nu-i uita pe numeroși poeți satirici, plini de accente vehemente împotriva moșierilor, chiaburilor, capitaliștilor occidentali, ai revanșarzilor vest-germani și ai colonialiștilor francezi, care-și împleteau și ei vocea cu câte un liric mai potolit care se limita la a-i lăuda pe fruntașii în producție, pe tractoriști și pe tovarășele femei recent alfabetizate, dar apte să devină propagandiste sau eroine ale muncii și maternității. Cu excepția unor selipiri care se mai lasă chiar și azi surprinse în lirica unui Labiș, nimic nu a rezistat timpului; majoritatea scrierilor din acei ani fiind date uitării chiar în cadrul socialismului mai evoluat. Cu proza și cu dramaturgia lucrurilor au stat și mai prost: dealtfel se poate afirma că până la moartea lui Stalin în literatura română nu se înregistrează nici o operă valoroasă, care ar merita și acum reeditarea; abia pe la mijlocul anilor 50 apar câteva scrieri în proză care contează și azi esteticeste, ele de fapt încheind epoca precedentă, a anilor de război și a literaturii mai vechi, doar întâmplarea făcându-le să fie redactate așa târziu. Mă refer la *Cronica de familie* de Petru Dumitriu, la *Moromeții*, I. de Marin Preda și la *Groapa* lui Eugen Barbu, toate trei redactate în stilul tradițional al prozei realiste românești, toate trei prezentând sfârșitul unei lumi: a societății înalte românești, a țărănimii rezultate din marea

reformă agrară de după primul război mondial și al lumii periferice și interlope. Opere nedepășite în cariera autorilor, ele înseamnă un moment de revenire la adevărata literatură, deși au părut inițial și o deschidere de drumuri. — fapt care, din păcate, nu s-a confirmat.

Cartea lui Petru Dumitriu e cea mai impresionantă; este aproape neverosimilă prin proporții și punera în valoare a unui talent de observație, a unei capacități de o invenție ingenioasă și diversă și a unei perspective vaste. Autorul era o achiziție strălucită a noului regim, fără să-i aparțină propriu-zis; nu era un „tovarăș ridicat” de comuniști, ci doar o aderență realizată prin corupere și specularea unei ambiții de afirmare. Nu era un semidict ca Preda sau un autodidact nebulos și plin de pretenții ca Barbu; era un tânăr care primise o educație de familie foarte îngrijită, bazată în special pe cunoașterea limbilor străine, dar și pe bunul nivel de instruire pe care-l dădeau liceele românești de atunci, și întregise toate acestea cu o ședere de câțiva ani în Germania, ședere nefinalizată după câte se pare de vreo diplomă, dar reprezentând o deschidere spre cultura înaltă europeană în care scriitorul se va simți cu adevărat acasă. Debutase încă de prin 1943-1944 cu niște proze lirice, un gen desuet dar nu fără tradiție în literatura noastră; ele treziseră entuziasmul lui D. Caracostea care-i va deschide paginile *Revistei Fundațiilor* și apoi va determina apariția în volum în editura omonimă, *Euridice*, ca și piesa de teatru scrisă cam tot pe atunci, recomandând un scriitor dar nu de genul pe care și-l va afirma tânărul imediat mai apoi; debutul său poate fi considerat senzațional și din volumul său de proze, mereu pomenit de critica proletcultistă ca exercițiu decadent al unui scriitor încă nelimepezit încă, se va inspira copios A.E. Baconsky cu încercarea sa similară *Echinoxul nebunilor*, o intrare a poetului în adevărata literatură.

Petru Dumitriu a fost, cum spuneam, o mare achiziție a comuniștilor, dacă nu prin calitățile sale artistice și intelectuale, prin puterea de a scrie, de a aborda la nivel onorabil temele momentului, de a asculta cât mai obedient, chiar zelos, „comanda socială”, de fapt cea a autorităților. **100 de kilometri, Drum fără**

pulbere sunt astfel de infame justificări a construirii Canalului Dunăre-Marea Neagră, crimă pe care tânărul romancier a lăudat afirmând mai apoi că nu a știut de „folosir deținuților” pentru realizarea ei. Urmează roman așa-zis „inspirat” din viața dramatică pescarilor din Deltă, **Pasărea furtunii**, r probabil al unei plimbări pe acolo de vreo câteva zile; toate acestea au fost de ajuns ca să-i asigure o glorie instantanee, sume imense de bani funcții de reprezentanță, puțința de a publica „alte” lucruri, dar bineînțeles și capodopere, aceeași factură. Petru Dumitriu a devenit cop răslățat al Comitetului Central, îngăduindu-tot felul de inconformisme, dându-i-se tot ce dorea între anumite limite, acestea totuși r ample decât cele ale muritorilor sau ch nemuritorilor de rând. Scriitorul își dubla op de „creație” cu escuri în tonul vremii, pamflele împotriva literaturii occidentalei chiar cu denunțuri vehemente, în spiritul u lichelism dintre cele mai lamentabile.

În paralel, însă, el începuse încă de ut (cred că nuvela **bijuterii de familie** datează 1951, ba chiar de mai înainte) să dea publicit niște proze de cu totul alt tip decât cele lirice debutului său; ele erau diferite în același timp literatura actualității, a programului politic cultural comunist. Și **Bijuterii de familie**, c va ajunge să dea numele unui volum, da altele se inspiră din trecut, din viața în societăți românești, pe care tânărul provincie, fără adevărate contacte cu ea, și formație foarte cosmopolită (era fiul u contese unguoroace dar limba lui maternă fu: germana) se dovedea că o cunoaște prea bin vorba desigur de o cunoaștere indirectă, da un mare instinct al realității, o reconstituire epocă, făcută cu abilitate, chiar dacă înt spirit acuzat tendențios, de multe ori alunec în pamflet. Ai senzația când citești aceste p pe care autorul în final, le va agrega în ord succedării temporale, într-o „cronică” zis: familie, că ai de-a face cu relatarea unui lac de casă mare care a trăit în intimitatea unei l pe care a detestat-o și a iubit-o, doar contrarietatea că nu a făcut parte din e adevăratul sens al cuvântului. E vorba de o l care scriitorului comunist dar și celui de înainte veniți din zone periferice sau rurale î cu totul necunoscută și, după unele eșe (cazul cel mai flagrant fiind cel al lui Slavio lui Rebreanu și, în fine, al lui G. Călinescu) fi ocolit de cei ce nu-l cunosc. Petru Dun părea a o cunoaște, fără să fi văzut-o, și m accent de autenticitate din proza sa o dovei răscumpărând cu mult exagerările și sp caricatural. Pentru mulți, el a devenit un fi Claymoor, costumat ca și acela într-o eleș desuetă și țipătoare (în condițiile grevei său a lumii intelectuale se impunea și muncitorească în cap, o țiară a unei aparter sociale și, ca supremă aspirație, lodem puncte, eventual cel cumpărat de la coop vele speciale ale Comitetului Central), evol între Capșa și Athenée Palace, unde așteț primească „sugestii” din clădirea potențail peste drum, ba chiar să fie invitat înăuntru.

Și totuși, **Cronica sa de familie** e realizare remarcabilă, rezistentă, înfrâr spiritul negativist în care e concepu construcție haotică, dar cu multe lu autentice, chiar și în decor, dar mai ales în ce „observatorul” a putut vedea, atașat de trădându-și naiv ura. El nu a făcut i consemnări de baluri, picnicuri și sindre văzut și viața autentică, mai profundă, a as spiritul unei lumi, s-a lăsat îndeajuns de sec ea ca să aibă acces nu doar la scenele de al și la psihologia acelei lumi pentru ca literatura noastră aproape că nu mai există document.

Analiza ei merită să fie făcută. O voi în

PENTRU ISTORIA LITERARĂ

de LIVIU GRĂSOIU

Există apariții editoriale ale căror semnificații sunt multiple, ele vizându-l atât pe autor, cât și domeniul abordat. Așa mi se pare recentul volum datorat dlui Paul Cornea.*

Este cea de a douăsprezecea carte a acestui eminent profesor de la care au învățat ce înseamnă pașoptismul românesc (și nu doar atât) vreo 40 de promoții de studenți. Dintre ei s-au impus critici și istorici literari, profesori și cercetători care niciodată nu îi vor putea mulțumi îndeajuns unui dascăl cum nu am cunoscut mulți în Universitatea bucureștenă în ultimii 30 de ani. Prestigiul și prestația i se adăurează unei informații largi și solide, judecăților echilibrate, apetitului pentru noile metode de cercetare, curiozității științifice neostenite, eleganței stilului și expunerii orale ori scrise și, poate mai cu seamă, capacității de a rămâne tânăr sufletește, nemarcat și neuzat de mizeriile inerente într-o asemenea profesie.

„Semnele vremii”, ni se spune în Cuvântul introductiv, a fost predată editurii în 1988, iar publicarea tocmai după 7 ani, ține de haosul ce a dominat câțiva ani și Editura Eminescu. Tot în introducerea amintită, se menționează că sunt reproduse cronicile și comentariile semnate de dl Paul Cornea în revista *Manuscriptum* între 1982 – 1987 când a susținut acolo o rubrică destinată aprecierii cărții de istorie literară. În afară de textele din *Manuscriptum*, autorul a selectat și 8 cronici din *Viața Românească*, precum și 3 interviuri menite a-i preciza mai exact atitudinea și credințele legate de activitatea de critic și istoric literar. Dintre ele, o afirmație indică modul de a înțelege contribuția sa specifică: „eu fac știință, nu literatură, nici eseistică” declara dl Paul Cornea revistei *Amfiteatru* în septembrie 1983. De aici rezultând și frecvența nu prea mare a numelui său în gazetele culturale ceea ce, după opinia noastră, explică adesea și superficialitatea în interpretarea unor cărți fundamentale, care au apărut (totuși) cu oată cenzura caracteristică răposatului regim totalitar.

Profesorul Paul Cornea, om al cercetării exacte și nu al improvizărilor impresioniste, a salutat mereu lucrările de referință, instrumentele de lucru absolut necesare unei culturi moderne, în absența cărora critica și istoria literară devin discipline făcute după ureche, riscând să descopere la infinit câte o Americă demult cunoscută și chiar studiată fragmentar.

„Apariții acelor cercetători care au deplâns mereu, cu exasperare uneori, cu amărăciune alteori, lipsa instrumentelor de lucru fundamentale, îndeosebi a repertoriilor exhaustive de felul *Bibliografiei periodice*lor ori *Catalogul manuscriselor B.A.R.*” nărturisea dl Paul Cornea în 1985. Motivele sunt, după opinia sa, absolut normale și țin de condiția actuală a posibilităților de informare, pentru că „oricât zel ar depune cercetătorul individual și oricât de întinse i-ar fi cunoștințele, este aproape exclus ca el să aibă acces la toate sursele și să nu comită erori”. O spune dl Paul Cornea, comentând *Bibliografia*

românească modernă, vol. I apărută în 1984. Tocmai de aceea Domnia Sa pledează pentru lucrul în echipă, capabil să rezolve sau să preîntâmpine erorile, inerente datorate unui singur cercetător. Un exemplu îl constituie publicarea *Ghidului literaturii române* editat de B.C.U. și *Dicționarul presei literare românești* întocmit de Ion Hangiu. Față de asemenea lucrări, mai ales față de cea de a doua, deși recunoaște imensul efort al autorului în ordonarea și interpretarea unui material de dimensiuni uriașe, opțiunea pentru adunarea forțelor profesionale într-un colectiv bine îndrumat se dovedește o constantă a preocupărilor dlui Paul Cornea, pe care a și avut ocazia să le pună în practică în realizarea unor lucrări și ediții pe care le-a coordonat la Institutul G. Călinescu.

Atunci când face o afirmație, când susține un anumit punct de vedere, profesorul Paul Cornea trece imediat la demonstrație. Mereu logic, argumentat, într-un stil elegant, de maximă urbanitate titularul rubricii de la *Manuscriptum* ratează foarte rar ocazia de a nu i se da dreptate. Avocat de clasă, nu pierde nici un prilej de a pleda cauza îmbrățișată, iar cititorul nu are cum să nu îl aprobe câtă vreme nu i se oferă decât soluții de bun simț. Iar atunci când acestea se bazează pe o mare dar neostentativă erudiție expusă elegant, nervos și subtil, cu o lină și superioară înțelegere a capacității fiecărui autor comentat câștigul este asigurat. Pentru demersul său, dl Paul Cornea nu poate fi combătut decât prin deturnarea intențiilor sau prin nepricepere abil jucată. Altfel, orice atitudine născută din obiectivitate, îi este inevitabil, alăturată.

Croniciarul (pentru că în volum aceasta este ipoteza sa) dovedește o deosebită atenție în construirea fiecărui studiu, știind bine că eventualul cititor poate fi captat de la titlu sau de la primele fraze. Iată câteva exemple în acest sens: „Construirea de sine a poetului cărturar” (așa se intitulează comentariul despre volumul al XIV-lea din integrala Eminescu); „Singurătatea editorului de cursă lungă” (astfel i se pare ambiția dlor Cornel Simionescu și Fănuș Băileșteanu de a realiza o ediție critică Sadoveanu); „Iubirea fără patetism sau biografia tânărului Rebreanu” (este titlul articolului despre monografia *Tânărul Rebreanu* scrisă de Niculae Gheran). Sau iată felul în care începe un comentariu despre „Rostul dicționarului și sensul culturii”: „Între alte semne caracteristice vremii noastre, alături de avionul supersonic, de satelitul de comunicație, de ordinator și de televiziune, cred că ar trebui să punem dicționarele”. Afirmația nu este făcută de dragul potrivirii cuvintelor, ci pentru a șoca realmente. Urmează și în acest caz, ca și în altele o demonstrație meticuloasă, greu de dislocat din tiparele sever tratate.

Întotdeauna tonul său rămâne cald și cordial, deferent și politicos chiar și atunci când obiecțiile ridicate aproape că pun sub semnul întrebării o întreagă carte. Așa stau lucrurile în cronica despre *Istoria poeziei românești** redactată de tânărul și regretatul Mircea Scarlat în anii 1982 și 1984 când au

apărut cele 2 volume. Iată modalitatea elegantă de a spune adevărul fără a-l supăra pe autor: „Apreciez realmente cartea lui Scarlat, deși, cum se va vedea mai jos, voi consemna aici mai ales rezerve și dezacorduri. Însă tocmai punctele în litigiu sunt incitante în cazul de față, ele atingând probleme de caracter general, a căror semnificație depășește conjunctura. În orice caz, cred că obiecțiile nu afectează structura de rezistență a cărții, nici majoritatea analizelor. Mai trebuie să adaug că, în rubrica de față, mă ocup numai de opere care justifică osteneala lecturii și luxul exegezei?” Deslușim aici încă o profund asimilată lecție maioreșciană sunând aproape ciudat în ansamblul vocilor critice din acești ani. Printre ele, puține s-au aplecat asupra acelor domenii aparținând – se pare – inevitabil trecutului. De aceea, dl Paul Cornea încurajează travaliul asupra retoricii românești concretizat de Mircea Frânculescu într-o ediție memorabilă, ca și norocul I.P.S.S. Antonie Plămădeală care a readus în actualitate personalitatea lui Lazăr Leon Asachi în cultura română. Concluzia sa, în acest din urmă caz, poartă fermitatea celui ce cunoaște în amănunt un secol întreg din mișcarea de idei românească: „Antonie Plămădeală a redimensionat prin această carte statura unui cărturar de incontestabilă valoare, care trebuie așezat printre figurile proeminente ale răspântiei 1780-1820. Monografia sa, întocmită cu erudiție, acribie și bun-gust, onorează istoria noastră literară”. Este un desăvârșit fair-play în asemenea cuvinte, recunoscându-se contribuția neașteptată a altcuiva, aici un înalt prelat, dedat recuperărilor necesare culturii noastre. Iar asemenea recunoașteri capătă un plus de valoare atunci când sunt alăturate alte comentarii, ce dovedesc (din nou, o dată pentru totdeauna, impresionanta cunoaștere a domeniului abordat cu predilecție: secolul al XIX-lea al istoriei noastre. Stau mărturie (și în recentul volum), precizările despre începuturile romanului românesc, observațiile pur tehnice referitoare la alcătuirea unor ediții, ca și delimitările de gust și opțiunile confracților mai tineri în legătură cu opera unor Gr. Alexandrescu, Anton Pann sau Ioan Heliade-Rădulescu.

„Semnele vremii” ne prezintă un autor la apogeul carierei sale de critic și istoric literar, foarte implicat în tot ceea ce se întâmplă în acest sector al literaturii române. Cu acest volum dl. profesor Paul Cornea dovedește – celor ce nu știau până acum – că este încă loc pentru erudiție, talent, bună credință și devotament față de valorile perene ale culturii noastre.

* Paul Cornea – „Semnele vremii” (Ed. Eminescu - 1995)

Viollete Rey

«M-AM SIMȚIT COPLESITĂ DE FELUL ÎN FAȚĂ DE TIMP»

– Stimată doamnă profesoară Violette Rey, auzisem de numele Dumneavoastră înainte de a ști că sunteți profesoară de geografie la Ecole Normale Supérieure (Fontenay aux Roses). Știam că sunteți preocupată de spațiul românesc, că, în 1975, când a apărut lucrarea despre Brașov, *une vocation urbaine* aceasta a reprezentat o premieră, prin deschiderea geografiei spre sociologie și spre discuția asupra mentalităților; mai știam și că *La Roumanie, essai d'analyse regionale* a rămas până astăzi o lucrare de referință pentru spațiul românesc. Studiile publicate recent (în special „L'Europe de l'entre-deux”, „Le territoire dans le complexe roumain”, „Tristes richesses de L'Europe Balcanique”) vă continuă preocupările. Sunteți una dintre persoanele străine care cunoaște bine România, unde ați petrecut doi ani (la sfârșitul anilor '60) și unde reveniți periodic, ca organizatoare a cursurilor de vară care au ca obiect cunoașterea țării noastre. Anul acesta, când v-am cunoscut la Școala de vară de la Timișoara, am fost impresionată de întinderea și profunzimea cunoștințelor Dumneavoastră în legătură cu România, privită nu numai din unghiul strict geografic, ci și ca spațiu de interferență dintre o anume structură mentală, o anume organizare socială și peisajul înconjurător. Atât cercetările Dumneavoastră personale, cât și cele ale tinerilor pe care i-ați îndrumat au ca premisă interdisciplinaritatea, punerea în evidență a multiplelor unghiuri de vedere asupra unei zone geografice și asupra unui popor, ca și încercarea de a unifica aceste modalități diferite de abordare într-o viziune unitară.

V-aș propune însă să încercăm acum o întoarcere în timp. Care au fost primele Dumneavoastră impresii despre România? Și care au fost cele mai puternice?

– Întrebarea Dumneavoastră în legătură cu impresiile cuiva care frecventează România de aproape treizeci de ani este una destul de grea. Pentru că nu mai e vorba de impresii, ci e vorba, din ce în ce mai mult, de o activitate de analiză. Cu toate acestea, dacă mă duc înapoi cu gândul spre sfârșitul anilor '60, când am descoperit România, impresia cea mai puternică a fost aceea a *stranietății*, a unei lumi complet diferite, nu numai pentru că trăia sub un regim socialist, ci a unei alte lumi, diferite. Diferite prin modalitățile ei de contact cu celălalt, prin ambivalența – pe care am resimțit-o întotdeauna – între felul în care erai primit, între ospitalitatea, deschiderea oamenilor (facilități și de apropierea lingvistică), pe de o parte, iar, pe de altă parte, senzația simultană că în spatele ușilor care se deschideau atât de primitoare era o altă ușă, care se închidea chiar în aceeași clipă. Te aflai în același moment atât în fața inaccesibilului, cât și în fața accesibilului. Este probabil unul din motivele pentru care am rămas atât de legată de țara Dumneavoastră, trăind mai mulți ani în România.

Dacă reiau întrebarea în legătură cu cele mai puternice impresii recente – acum, când am în spate mai multe decenii de când vă cunosc și vă analizez țara – dacă mă plasez în '95, cred că ceea ce aș scoate în primul rând în evidență e problema marii sărăcii, a *prea marii sărăcii*. Este chestiunea care mi se pare primordială, pentru că de ea depinde nu numai viața cotidiană foarte dură a fiecăruia dintre Dumneavoastră, soluțiile dificile pe care sunteți nevoiți să le găsiți zilnic, ci și pentru că din ea decurg numeroase înțelegeri greșite în relațiile stabile fie la nivelul instituțiilor, fie la nivelul persoanelor individuale, fie ele din exterior sau din interior. Când spun „persoane din exterior” mă gândesc atât la românii care nu mai trăiesc în România, cât și la străinii propriu-ziși.

– Credeți că atât de impresionanta problemă a sărăciei ar putea fi rezolvată într-o generație, sau poate în mai multe? Mă întreb cu tot mai multă îngrijorare de câți ani vom avea nevoie pentru a

face lucrurile să meargă cât de cât mai bine și la noi?

– Probabil că problema sărăciei este cea pe care și-o pune toată lumea, în sensul existenței imediate. Dar poate că n-ar fi rău ca mai înainte să ne întrebăm asupra *naturii acestei sărăcii*. Pentru că, atunci când vorbesc de sărăcie, mă refer în primul rând la sărăcia materială în raport cu modelul societății de consum. (De fapt, termenul de „societate de consum” reprezintă un termen fals, pentru că folosește un model reductor în raport cu modelul de dezvoltare din care consumul nu reprezintă decât un aspect, o parte).

Cred că întrebarea în legătură cu durata perioadei necesare pentru îndepărtarea sărăciei n-ar trebui formulată astfel, căci aceasta ar însemna să devenim prea repede prea pesimiști. Știm cu toții că o mare sărăcie nu se îndepărtează ușor. Poate că ar fi mai bine să ne punem altfel întrebarea: **Pentru ce suntem atât de săraci?** Pentru ce suntem atât de săraci, mai ales când noi toți am interiorizat modelul unei Românii bogate? De unde această distanță dintre o bogăție potențială și o sărăcie foarte reală? Sigur că regimul precedent a jucat rolul lui în această problemă (și nu e cazul să dezvoltăm această prea cunoscută temă), dar, după părerea mea, nu aceasta e explicația esențială. Lucrul acesta nu reprezintă decât un aspect al acestei sărăcii (în sens material, subliniez) – care constă într-un ansamblu de activități, de mecanisme ce nu creează acumulări și, necreând acumulări suficiente, nu permit realizarea unor anumite echipamente generatoare ale însele de dezvoltare. Acest mod de a pune problema cauzelor sărăciei ne trimite spre chestiuni care țin de **atitudinea oamenilor**. Atitudine mentală, socială, culturală. Cred că acei ce vrea a se angaja pe un drum oarecare al îmbogățirii materiale trebuie să aibă o idee despre ce înseamnă această bogăție. Trebuie să aibă ideea, dar și dorința. Dorința nu în sensul de a acumula precum un avar, ci în sensul subiacent al valorilor pozitive. Or, nu sunt chiar siguri că acest mecanism de gândire e împărțit de straturi largi ale populației. Precizez puțin această idee: fiecare părinte, fiecare familie vrea să asigure un viitor mai bun copilului său și, de aceea, încearcă să-și îmbunătățească nivelul de viață, bogăția. Dar nu acesta e registrul în care discutăm. Pentru că registrul acesta nu funcționează decât la scară individuală. Când spun că ideea de valoare subiacentă legată de îmbogățirea materială nu e încă foarte răspândită în straturi mai largi ale populației mă gândesc la marile obstacole pe care – se pare – îl întâlnim la sate, acela că oamenii încă întârzie să re-accepte ideea diviziunii muncii, care se află la baza sistemului de dezvoltare industrială, de dezvoltare economică. Ne confruntăm aici cu o chestiune foarte profundă. Se știe că diviziunea muncii implică transformări sociale, culturale, spirituale deosebit de mari, în care fracțiuni importante ale populației nu mai pot regăsi acel echilibru pe care îl aveau în structurile economice în care diviziunea muncii era mult mai puțin accentuată și, deci, pierd acel echilibru psihic mai personal, mai concentrat asupra lui însuși care era în alte epoci satisfăcut. Deci în spatele problemei bogăției și a sărăciei, ca și a duratei necesare pentru a o depăși se află, cred, această problemă. Problemă care presupune o **schimbare de atitudine față de sistemul îndatoririlor fiecăruia și față de sistemul de lucru**.

O altă dimensiune subiacentă a acestei probleme, cred, e faptul că pentru a intra într-un proces de acumulare (deci de îmbogățire) trebuie să faci, întâi, într-un fel, o anticipare în timp. Trebuie să accepți să faci mari eforturi pentru un câștig ale cărui roade nu se vor arăta, eventual, decât peste foarte multă vreme. Acest lucru e deosebit de greu de acceptat când timp de 50 de ani ți s-a spus că toate eforturile pe care le faci sunt pentru viitorul copiilor, când ești sătul de toată această muzică fără final. Dar cred că, dincolo de acest episod tragic, nu există în mentalitatea comună simțul efortului diferențiat în timp. Ceea ce nu înseamnă că nu există un simț al efortului făcut acum,

ci că el e conceput altfel. Vă voi povesti o întâmplare care, de altfel, m-a marcat în chip deosebit. De fapt, n e o întâmplare, ci o observație pe care am făcut-o provin și eu dintr-un (ținut muntos, am trăit întotdeauna într-un univers de construcții în care predomina piatră. În România am fost izbită de absența aproape totală pietrei ca material de construcție. Apoi, am fost din c în ce mai fascinat de suprema frumusețe și de supremul rafinament al broderiilor. M-am simț coplesită de felul în care se situează românii față d timpul care devoră. Timpul închinat unui lucru pri definiție efemer, fragil. Nu trebuie să fiu înțeles greșit când vorbesc despre efort. Problema este ace a raportului dintre efort, timp și natura rezultatulu, dintre momentul depunerii efortului și cel al culegeri roadelor lui. Aceasta mi se pare chestiunea important, când discutăm despre durata perioadei în car România va mai fi încă săracă.

Aș mai spune, în aceeași ordine de idei, în legătur cu constrângerile, cu obstacolele endogene, locale care trebuie învinse, că există și obstacolul **descalificării profesionale** care s-a petrecut î socialism. Am observat bine această descalificare profesională în anii '69-'70, ca și în anii '88-'89 descalificare care se vede bine în obiectele în care s materializează munca. Cred că descalificarea se poat recupera destul de repede, ea pune totuși o chestiun: aceea că această descalificare a luat o asemenea amploare încât nu mi se pare că ea ar reflecta pur : simplu numai condițiile externe impuse de regimul dictatorial, ci reprezintă ceva mai profund; expresi unui scurt-circuit intervenit în atitudinile umane, un fe de indiferență față de sine în raport cu acțiunile la car participi. Atitudinea aceasta încă mai există. Dar, într un sens absolut contrar, aș vrea să adaug imediat c una dintre cele mai mari bogății ale României est tineretul țării. Mulți dintre numeroșii tineri : României de azi sunt bine formați, chiar foarte bi formați. Pe ei se întemeiază viitorul țării și poate c aceia care au astăzi capacitatea de decizie ar putea fac un efort mai mare pentru a lua în considerare felul i care acești tineri ar putea fi integrați, felul în care : putea utiliza mai bine potențialul reprezentat de ei.

– Cred că se va mai pune încă **problem tinerilor bine dotați care trebuie să se integrez într-un sistem nepregătit să-i primească**.

– Sistemul i-a format!

– Nu, cred că aici e o **problemă**. Tinerii acești foarte buni nu sunt formați de sistem. Sunt, fiecar o individualitate formată prin voința și capacitate lor innăscută, la care s-au adăugat eforturile speciale ale părinților, ale fiecăruia sau ale câtorv profesori aleși. Dumneavoastră îi cunoașteți pe c mai buni, pe cei care au obținut prin concurs bursă de studii de doi ani în Franța. Numai c atunci când se întorc în România, acestor tineri n li se recunosc examenele (unele foarte grele) date î Franța, nu li se asigură un loc de muncă. Incapacitatea sistemului de a integra și utiliz oamenii excepționali (formați în străinătate, dar : în țară), oameni care au experiența și deprindere muncii asidue reprezintă, cred, una din slăbiciunil lui esențiale.

Doamnă Violette Rey, sunteți autoarea unu foarte interesant studiu în legătură cu „complexu românesc” și raportul lui cu teritoriul național. A putea preciza încă o dată ideile principale al acelu studiu?

– Am scris acel articol într-un moment de emoți deosebită, în ianuarie '90, când mi s-a cerut să scri ceva despre geografia României, ca și cum geografi

RE SE SITUEAZĂ ROMÂNII

DE DEVORĂ»

âniei s-ar reduce la harta rețelelor feroviare sau a imilor muntoase. Am încercat să abordez altfel ținea. Am folosit cuvântul „complex” în valența termenului: a) lucrurile sunt deosebit de plicate; b) există anume atitudini, anume plexe psihice legate de anumite structuri spațiale. e privește complexitatea spațiului românesc: tracțiunea teritorial-politică este foarte recentă 8). Din această cauză ea produce încă un complex ne de lucrul nou, fragil. Cred însă că această litate este supraestimată. Și anume teama de unțarea maghiară e supraestimată. Și ceea ce e ngrijorător e că populația cade în această capcană. l liniei centrale care ar putea despărți România în acțiunează cu mai multă eficacitate în mințile nților decât în realitatea obiectivă. Decalajul e fapte și noțiunile pe care le avem despre fapte u a fost redus.

Mai există și o altă dimensiune în aceeași ordine de noțiunea de „bogăție naturală”. Geografii sunt itatqrii și artizanii noțiunii de „bogăție naturală”. rație după generație, de aici și de aiurea, a toriat deci, până la sașițate, toate bogățiile ai, ale pădurilor, ale apelor de munte, ale Dunării, ele miniere, hidrocarburile etc, fără însă să se rindă în mod suficient o **evaluare relativă** a lor. se face o evaluare relativă, trebuie să spunem că ia apelor, de exemplu, nu este chiar atât de rtantă cum pare - lucru de care ne convingem tot nult, - că pentru a o utiliza și a o domina sunt are investiții mari - atunci când e vorba de apele rii. Ar mai trebui să spunem că precipitațiile nu ic ninsori foarte regulate, necesare de exemplu u stațiunile de ski... Deci, e necesară o abordare elativă, care să compare nivelul bogățiilor aparent ale diferitelor țări, pentru a vedea cum au fost ele în valoare de fiecare țară. Dacă se întreprinde o de analiză, se constată că bogățiile nu sunt chiar e excepționale. Aceasta în primul rând.

ea de a doua remarcă asupra ambivalenței nului de „complex”: poți fi extrem de sărac, chiar te afli așezat pe o bogăție naturală extrem de rtantă. E o banalitate ce trebuie reamintită. Dacă ferim la chestiunea abordată anterior, trebuie să m că resursele nu devin bogății decât dacă teea știe să le pună în valoare, într-un fel sau fie din perspectiva acumulării, fie din perspectiva rării modului de viață pur și simplu. În acest din caz, noțiunea e complet diferită. Lucrurile a nu mi se par formulate clar, nici destul de bine ate în gândirea românească. În discuțiile amicale re le-am purtat adesea cu colegii mei sau cu nii a apărut întotdeauna acest leit-motiv: nia e bogată, foarte bogată, și nu e decât greșeala sau vina condițiilor nefavorabile dacă e săracă. mă privește, nu împărtășesc nici ideea că nia e extrem de bogată - și numai că are resurse i, mai ales, ideea că, dacă e săracă, aceasta e la destinului sau a celorlalți. Prefer întotdeauna responsabilă de ceea ce fac, decât să dau vina pe Asumarea responsabilității reprezintă începutul arii, al libertății.

Ați putea defini încă o dată complexul nesc?

Modul meu de gândire nu mă conduce în primul spre definiții, ci spre punerea în valoare a elor fațete ale noțiunilor pe care le abordez, a elor lor elemente. Aș rămâne, dacă îmi îngăduiți, neniul teritoriului, al spațiului geografic, pe care osc cel mai bine.

altă dimensiune a acestei ambiguități și o sursă a

complexelor este, cred, și conștiința pe care o au românii în legătură cu situația lor geografică, absolută și relativă, în spațiul sud-est european. Conștiința situații absolute ar consta, de exemplu, în punerea în evidență a calităților teritoriului românesc, de o formă aproape circulară, clădit pe armonie, echilibru; e advărat - formele sunt foarte echilibrate, estetice. Dar aceasta e o construcție a naturii, nu a oamenilor. Construcțiile făcute de oameni și de istorie au fost adesea exact contrariul acestei structuri. Pe de altă parte, această structură care are în mijloc un castel de ape, un bastion muntos, este prin definiție un loc al divergențelor, ale cărui elemente se împrăștie în toate direcțiile, un loc care nu e în mod spontan propice pentru construirea unei entități teritoriale unitare, ale cărei părți divergente să fie cu ușurință asamblate într-o structură unică. La sfârșitul secolului XX nu trebuie să neglijăm a lua în considerare și acest aspect al acestei forme concentrice și puțin piramidale

Un alt aspect care implică ambivalențe și complexități constă în ceea ce aș numi situația geografică relativă în sud-estul Europei, România, despre care ne place adesea să spunem că e o răscruce de drumuri, a fost desemnată adesea și ca un „unghi mort”, așa cum a făcut-o un gânditor celebru (Cioran). Subliniez aspectul pozitiv implicat în noțiunea de răscruce de drumuri, de loc de contact între civilizații, dar cred că nu trebuie să ignorăm faptul că e vorba mai ales de un contact al marginii, care poate deveni destul de ușor un unghi mort și care a funcționat mai deș ca zonă de trecere sau ca unghi mort decât ca răscruce reală. Marile răscruce au fost în altă parte. Cred că trebuie să luăm în considerare foarte lucid lucrul acesta, pentru a evalua felul în care funcționează acele atuuri care nu au fost întotdeauna performante, pentru a concepe felul în care trebuie să ne adaptăm strategiile de dezvoltare ulterioară...

În sfârșit, mai există printre altele și o a treia modalitate de abordare a ideii de „complex românesc”: e vorba de raportul existențial (extrem de puternic și mai ales extrem de valorizat de discursul intelectual românesc) dintre români și teritoriul lor specific; înrădăcinare în lumea satului, intemporalitatea satului. Știu că e un subiect delicat, dezbătut de altfel în primul rând în România. Există concomitent două realități: realitatea satului românesc, a cărui bogăție excepțională o descoperi - străin fiind - într-un mod evident exterior, dar pe care o simți ca pe un lucru care depășește tot ceea ce obișnuia să consideri contacte sătești, chiar în acele țări care au o tradiție rurală puternică; și mai există o sacralizare a satului, uriașa construcție intelectuală care s-a ridicat în jurul satului, construcție care îmi pare portantă a unei închideri. Portantă a unei închideri în primul rând pentru că din ea istoria a fost izgonită. Pentru mine, care vin din exterior, aici s-ar afla, poate, cel mai mare semn de întrebare în ce privește situația României și viitoarea ei devenire: care este raportul dintre necesitatea de a-și crea o închidere, pentru a se constitui, și necesitatea concomitentă a unei deschideri, pentru a putea exista? Cred că lucrul cel mai problematic în România e chestiunea **deschiderii**. Problema deschiderii la toate nivelele, individuale și colective, crează ea însăși un complex, în sens psihanalitic. Și totodată implică și imaginea emblematică asupra satului românesc (nu asupra țărâului, care e altceva).

- Aceeași problemă au pus-o sociologii români, de la începutul acestui secol până astăzi. Cioran a relansat, în tinerețea lui, în mod violent, chestiunea fatalității mioritice și a închiderii în lumea satului. Nici teoretic, nici practic, chestiunea nu s-a închis.

Intr-o discuție anterioară, îmi mărturiseați că vi se par exagerate complexele românilor contemporani și veșnica lor etalare. Care este impresia Dumneavoastră: românii de astăzi au tendința de a se deschide spre exterior păstrându-și specificul sau renunțând la el? Căci aceasta e, în ultimă instanță problema care li se pune: se pot integra fără a renunța la specificul, la identitatea lor? Și cum?

- De fapt, sunt două chestiuni aici: întâi e reacția mea umorală împotriva complexului românesc, adică împotriva considerării propriei persoane așa cum e ea reflectată de celălalt. Se pune apoi chestiunea posibilității de a te deschide rămânând în același timp tu însuși. În ce privește reacția mea umorală, trebuie s-o înțelegi ca pe reacția unui străin care se vede adesea prins în discuții de felul acesta. De ce am reacționat destul de puternic? Pentru că, în primul rând, socotesc acest tip de atitudine drept un izvor de slăbiciune pentru cel care o exprimă. Privirea celui alt există și contează, dar are ea aceeași importanță cu felul în care mă consider eu însumi? De fiecare dată simt nevoia de a-mi manifesta compasiunea față de persoanele ai căror discurs de acest tip stă mărturie pentru ruptura lor interioară, pentru lipsa lor de încredere în ele însele, pe care eu, în cele din urmă, nu o găsesc justificată. Mi se pare că e un lucru vicios al acestei chestiuni se auto-alimentează din interior și îmi spun: dacă ți-ai pune mai puțin întrebarea „Oare sunt cum trebuie să fiu?”, „Oare sunt cum se așteaptă ceilalți să fiu?” poate că complexul s-ar rezolva mai ușor și de la sine. Insist asupra acestui fapt. Am adesea ocazia să fiu în legături destul de strânse cu tineri intelectuali care își fac studiile în Franța și care, în foarte scurt timp, se descoperă confrunțați cu acest complex (ceea ce e normal în fenomenele de aculturație): sunt diferit de ceilalți, reacționez, mă comport cum se cuvine? Dacă, printr-un efort de voință, ar putea depăși acest moment psihic, dacă s-ar putea abstrage spunându-și: știu că există, dar îl dau deoparte (păstrându-și totuși simțul măsurii, al modestiei pe care trebuie s-o aibă fiecare), cred că forțele acestor tineri s-ar putea mobiliza mai puternic decât o fac supunându-se acestei permanente auto-reflecții. Fac această remarcă pentru a recupera energia care există cu adevărat și care sunt deviate spre „bălți” fără speranță și fără putere creatoare.

Al doilea aspect al ideii de complex, aspect pe care îl descopăr destul de des, constă în efectele construirii unei imagini excesiv de naționaliste. Aceasta furnizează o altă sursă de neînțelegeri între români și ne-români. Ce înseamnă „a rămâne tu însuși” când te întrebi: te poți deschide și poți rămâne în același timp tu însuși? Nu sunt nici filosof, nici psiholog.

- Poate însemna a dobândi un sens al valorilor pe care le reprezinți.

- Dacă acestea sunt cu adevărat valori nu e necesar să te preocupi de ele, le porți în tine în chip profund. Sunt absolut convins de acest lucru: la ce îți folosește grija de a-ți apăra valorile, când tu însuși reprezinți acele valori? Simpla lor prezență le probează existența. Dacă mă aflu aici, înseamnă că sunt reprezentantul autentic al acelor valori. A-ți pune întrebări inutile înseamnă a-ți irosi energia. De altfel, valorile nu reprezintă decât construcții ale trecutului, construcții permanente. A-ți formula identitatea ca pe o moștenire mi se pare a fi izvorul profund al multor blocaje, al multor acte regresive. Se mai adaugă faptul că toată lumea știe prea bine că și construcția intelectuală (nu

Interviu realizat de Roxana Sorescu sub egida Colegiului „Noua Europă”

Continuare în pagina 14 ►

faptele trăite, ci construcția intelectuală) a tot ce ține de „specificul românesc“ e o construcție extrem de recentă, care se află în curs de desfășurare. Nu este deci a-istorică. La sfârșitul secolului XX, în secolul XXI problema e cum să trăiești cu acest eșafodaj elaborat în secolul XIX, cu o construcție datată istoric. De ce să continui să-și pui problema păstorilor și a țărănilor, care și-au transmis de altfel, din generație în generație, inconștient, valorile pe care își întemeiau identitatea? Mi se pare de neînțeles.

- Trebuie să fii român pentru a înțelege ce înseamnă neliniștea existențială de a nu avea acces la valorile spre care aspiři.

- Îmi dau prea bine seama ce înseamnă această angoasă interioară legată de felul în care te inserezi în istorie.

- Sentimentul de a fi amenințat a fost abil exploatat de politica românească. Nu trebuie să ignorăm însă faptul că grija că îți vei pierde valorile și nevoia de a le apăra fac parte constitutivă din mentalitatea românească. Modelul acesta de gândire este datat, dar majoritatea populației nu-l poate încă depăși. Iar politica întretine psihoza amenințării, inventează mereu alt dușman.

- Sentimentul de a fi amenințat mereu, sentiment care se poate foarte bine explica prin condițiile istorice, îl observ manifestându-se exact în aceiași termeni în toate țările vecine de care mă preocup., fără a le cunoaște însă tot atât de bine situația. Sentimentul acesta există într-adevăr, cu aceleași auto-justificări istorice și se întretine în același fel, dintr-un naționalism exacerbant, și în țările vecine. După părerea mea, România va mai continua să trăiască având acest sentiment, dar cu mai mult optimism, cu mai multă speranță decât are în clipa de față. Obiectiv vorbind, comparativ cu alte țări, istoria recentă i-a fost mai puțin defavorabilă decât altora; în plus, ea are și un număr de atu-uri (resurse, bogății). România ar trebui nu numai să știe să le pună în valoare, dar să aibă încredere în ele, să aibă convingerea că ele reprezintă valori. Din exterior, obiectiv privind lucrurile, România are atu-uri pe care vecinii nu le au

- Sunteți unul dintre profesorii care, la Paris, formează oamennii care reprezintă speranța României: tineri bursieri români. Ce impresie v-au făcut acești tineri?

- Am primit și am introdus în structurile universitare de al III-lea ciclul cinci tineri colegi geografi, cadre universitare, care s-au reintors toți în România. Toți au impresionat echipele universitare din Franța prin calitatea lor intelectuală, prin competența tehnică și profesională, prin felul în care s-au dăruit muncii și, paradoxal, în comparație cu moștenirea constrângătoare a educației înguste pe care au primit-o, prin atitudinea de deschidere, de punere în relație a ideilor, de conexare a fenomenelor, cu totul remarcabile. Impresia e mai mult decât pozitivă, foarte încurajatoare și generatoare de mari satisfacții intelectuale. Se adaugă bucuria de a-i vedea pe toți acești tineri întorcându-se în țara lor. Lucrul acesta mi se pare foarte important.

- Ce impresie v-au lăsat cursurile de vară organizate anul acesta la Timișoara?

- Cursurile de vară, legate de activitatea bursierilor români de la Școala Normală Superioară, mi-au provocat aceleași remarcări, aceleași complimente. Am constatat aceleași calități. Deși acești tineri activează în alte discipline decât specialitatea mea, rezultatele pe care le obțin atestă buna lor calificare. Știu bine că produc o impresie deosebită în mediile universitare din Franța.

Cursurile de vară au fost o experiență interesantă și, ca orice experiență, nu au fost lipsite de elemente neprevăzute. De altfel, din neprevăzut se ivesc faptele la care merită să meditezi. Cursurile de vară au reprezentat pentru mine dovada că e nevoie de mult timp pentru a depăși caracterul scolastic, academic, al unei întâlniri intelectuale. Proiectul ca un grup de tineri intelectuali români să devină organizatorul, motorul unei rețele intelectuale interactive a avut nevoie cam de doi ani pentru a se materializa. Abia după cursurile de vară s-a constatat că în mintea oamenilor mai rămăseseră încă multe neînțelegeri, inclusiv în legătură cu detaliile de organizare. Cred că o concluzie mai profundă, în special în legătură cu tinerii români, ar consta în recomandarea de a reflecta mai adânc asupra rolului timpului în domeniul social. Un mic grup de tineri intelectuali cu o calificare superioară celei mijlocii, cu un proiect simplu, nu a fost suficient pentru a obține un lucru de foarte bună calitate. (De altfel, perfecțiunea nu face parte din această lume). Pentru că toată ucenicia implicită a muncii în comun nu avea nici un model anterior. Nu aveau nici experiența, nici atitudinile spontane necesare pentru a face niște lucruri în comun, în vreme ce eu am trăit toată viața într-un mediu organizat în felul acesta. A fost o experiență prin care am mai ilustrat o dată „răgazul pe care trebuie să-l acordăm timpului“ (le temps qu'il faut donner aux temps) pentru reconstruirea societății românești de după 1989.

- Vă mulțumesc pentru interviul acesta atât de puțin convențional, ca și pentru dialogul deschis pe care încercați să-l stabiliți cu tinerii intelectuali români. Sper că replicile lor nu vor întârzia să apară.

minerva chira

De la „Manualul de târâre“ cu care debuta, trecând prin „Țara nimănui“, până la „Fosforescența putregaiului“, Minerva Chira și-a delimitat o suprafață de manifestare poetică al cărei relief e exploatat, mai ales în partea sa subterană, printr-un consecvent „limbaj al dezgustului“, mustind de figurile tenebrelor, catastrofelor lăuntrice.

Ioan Moldova

Îngerul își rupe
lanțurile

Polenul
mugurilor

Urcuș abrupt
Oboseala triumfă
Îmbrățișează un arbore
Răbufnirile încrâncenării
Înălțare înseamnă coborâre
Strigi ca o tăcere
A dori un imperiu
cu granițe estompate
Limpeziri în lavă
Rânduială instaurată de mărăcini
Amprentele demenților
Înăbușirea vocalelor
Înstrăinarea priveliștilor
Îngerul își rupe lanțurile
Ramul atinge pleoapa
Rădăcinile sunt pregătite
Respiră groapa.

Duceți învinșii aceștia, duceți-ii!
Toți se reazămă de suflet
ca și cum aș fi zeu
La răspântiile din palmă
se lăfăise sila, deșertăciunea
Am cules polenul mugurilor
cu zelul împrumutat de albine
Război înăuntru, război în afară
visează stadiul când piroanele
provoacă halucinații
Mersul seamănă cu al mamei –
car tras de boi
Lacrima și-a închis porțile
La numărătoare inversă au ajuns
Pălpări în zare! Fug buimăciți
Lumânări! Răsăritul se amână
Din sângele închegat strigă o mână

Lângă botul
căprioarei

Coroana reginei

Constelații intră în vacanță
ca o coacere forțată de secetă
Contemplu scări în flăcări
Tânguirea din ulciorul cu inserări
sfîntește prospețimea furtunii pe chip
Somnul lângă botul căprioarei
înseamnă libertate
Ramura vorbește într-o limbă apusă
Aburii ce-mi aleseră umbra patinoar
trădează în fântână
amintirea unei nuntiri
măinile mamei tremurate pe fruntea mea
au prins lanțuri de ninsoare
Cerulele promis coboară
să sângerezi, să nu te doară..

Râul pornit din miazănoapte
se alungă spre părinți
Coroana reginei ascunsă în el –
osândire sublimă
Mal drept – toamna
Mal stâng – iarna
Îi înalță spinările
aripa ce măsoară prăbușirea

Filele cărții de
rugăciuni

Filele cărții de rugăciuni ce ți-am dăruit
deși întoarse cu atâta smerenie după
dreapta schița de fiecare dată semn
cruții
s-au desprins;
deși măinile însângerate în cioburi
nori
îndeplineau un adevărat ritual în apă
înainte de a te atinge
am împrumutat culori din jeluire
cosmică
Numai în cartea sfântă –
clasele făcute la alfabetizare
și-au fost de ajuns –
ai citit (cu coatele sprijinite totdeauna
pe hainele mele, făcând suma bătăliilor
Posturile, sărbătorile din calendar
pe de rost le știai
ca o lumânare pentru judecata de apoi
Mamă, rănile descoperite de soare
în râul Iordan
Dumnezeu le-a stors peste noi

Cianură

Râul dă în spic
Sub năruiri de blestem-ghețar, scrum
Cuiete sar singure din ușă
În gură fierbe nisipul pustiei
Oglizile Crișului Repede
se scriu cu pești morți
Frearmată în vagonul de marfă
cu privirea înecatului mângâiată
Zilele traduc în țipăt –
fotografia unui plâns secetos
Dinții ară, oasele se scurg
Sorb rădăcini de târziu
Cianura nu s-a terminat
Scriteți-i numele pe sicriu

Lecturi de vacanță

EREZIA PATIMEI, PATIMA EREZIEI ȘI ALTE JOCURI DE CUVINTE DUBIOASE

de DAN-SILVIU BOERESCU

Am citit aceste cărți nu cu mult timp în urmă, în „vacanța” dintre Crăciun și Anul Nou, în ordinea inversă a prezentării lor aici. Le-am citit și am scris despre ele aproape împotriva voinței mele, fiindcă ar fi trebuit să am cu totul alte priorități: referatele de la doctorate (amânate inexplicabil de ani de zile), articolul de deschidere a rubricii pe noul an (neapărat, pentru purificare, poezie!), un grupaj de cronici pentru seria nouă a unei cunoscute reviste ieșene, niște recenzii ale unor romane SF (comandă implicită a editurii) și, de ce nu, câteva scrisori de dragoste imaginare. Totuși, fără voia mea, însă cu complicitatea ludică a spiritelor rele care sălășluiesc în mine, m-am apucat de niște lecturi total nepotrivite cu atmosfera din jur. Sau, poate, paradoxal de potrivite...

1. Paulo Coelho - ALCHEMISTUL (Ed. Nemira, 1995; traducere de Micaela Ghișescu; cu o prefață a autorului și desene de Maria Diniz).

„Te iubesc pentru că am avut un vis, am întâlnit un rege, am vândut cristaluri, am traversat deșertul, clanurile și-au declarat război și m-am dus la o fântână ca să întreb unde locuiește un Alchimist. Te iubesc pentru că tot Universul a conspirat ca eu să ajung până la tine.” Însă păstorul andaluz nu poate rămâne lângă Fatima, fiica oazei, pentru că el, urmându-și Legenda Personală, trebuie să descopere comoara ascunsă lângă piramidele egiptene. Asta înseamnă o neîntreruptă căutare a lui Dumnezeu, a Marii Opere pe care acesta o desăvârșește în oameni și în lume. Numai că accesul la Sufletul Lumii și comunicarea cu absolutul divin prin intermediul Limbajului Inimii sunt posibile nu prin devoțiunea credinței ortodoxe, ci prin heterodoxia ocultă a unei mistice inițiatică. Dumnezeu este asimilat Pietrei Filosofale și Elixirului de Viață Lungă, este însuși visul Alchimistului. Pentru a ajunge la el trebuie străbătut deșertul vieții mundane și, cum spune poetul, „un drum prin deșert este singurul lucru pentru care merită cu adevărat să trăiești”.

...Surprinzător sau nu, povestea lui Paulo Coelho – **Micul Prinț** al sfârșitului de veac – a devenit una dintre cărțile cele mai bine vândute în lume, edițiile sale apărute în 25 de limbi depășind tirajul general de șapte milioane de exemplare. Această reîntoarcere a publicului de aiurea către esul epic a cărui frumusețe constă în claritatea simbolisticii și simplitatea ritualică a mesajului – „Căutați-L pe Dumnezeu în sufletul vostru, căutați-vă pe voi în Dumnezeul din fiecare ființă, lucru sau cuvânt” – ne duce cu gândul, după un secol de experimente textuale, la necesitatea recitirii Cărții Dintâi. Asta nu va să însemne neapărat pietate, cuminte hermeneutică sau refrazare canonică a marilor sale adevăruri. Chiar nu strică un pic de erezie, fiindcă, probabil, pe El nu-l deranjează calea prin care ni-L apropiem sufletului nostru: „Cărțile seamănă caravanelor... fac multe ocholuri, dar se îndreaptă mereu în aceeași direcție”. De fapt, călătoria prin lume și prin sufletul oamenilor este un drum circular al cărui punct de plecare este pretutindeni și nicăieri. Cercul magic definește aura divină pe care o vedem în reprezentările sacre învăluind chipul sfinților. Cartea lui Coelho tratează cu maximă seriozitate despre evidența ascunsă dincolo de coaja profană a lucrurilor și a lucrărilor, despre suprema simplitate ce ne călăuzește pașii înspre triada sacră a vieții, om-lume-Dumnezeu: „Iar băiatul s-a cufundat în Sufletul Lumii și a văzut că Sufletul Lumii era parte din Sufletul lui Dumnezeu și a văzut că Sufletul lui Dumnezeu era

propriul său suflet”. La esența acestei consubstanțialități, păstorul Santiago ajunge necanonic abia la finele unei îndelungi practici alchimice indirecte. Regele Melchisedec și Alchimistul i-au purtat sufletul prin retortele athanorului ca să-și poată identifica și, apoi, desăvârși Legenda Personală. Iar comoara, cea care l-a purtat de-a lungul și de-a latul deșertului, era, la nivel spiritual, ascunsă în el (Sufletul lui Dumnezeu) și factic, refăcând cercul înțelegerii, nu lângă piramidele egiptene, ci la rădăcina sicomorului uriaș crescut în sacristia bisericii părăsite unde-și adăpostea cândva turma de oi. Santiago a parcurs tot acest drum dificil al inițierii, s-a lăsat jefuit de trei ori (de hoț, de războinic și de bandit), a îndurat iminența morții și s-a salvat prin miracole inaccesibile, altminteri, muritorilor de rând, tocmai pentru a se lecu de ignoranța funciară care-l împiedica să-și trăiască până la capăt Legenda: „Indiferent ce face, fiecare om de pe pământ joacă întotdeauna rolul principal în istoria lumii. Și firește că n-o știe”. Poate că Lumea este, într-adevăr, o desăvârșită Biserică fără de preoți, singurul sacerdot fiind Alchimistul, iar adevărul sfânt fiind înscris pe un bob de smarald și nu în scripturi. Iar la capătul drumului nu se află, totuși, cugetarea sacră, ci iubirea lumească. După ce descoperă comoara de două ori visată, Santiago nu-și dăruie banii unui așezământ de cult în care e slăvit numele Lui. El preferă încă o dată aventura: cu sufletul beat de parfumul unui sărut, pleacă înapoi în deșert în căutarea Fatimei. Iar Dumnezeu îl binecuvântează implicit, printre rânduri, surzându-i complice, dublului să ezoteric, magicianul care știe preschimba plumbul în aur, ignorața în cunoaștere și deșertul sufletului în iubire pătimașă. Toată lumea știe, nu-i o erezie!

2. William Peter Blatty - Exorcistul (Ed. Nemira, 1994; traducere de Vasile Stoica). Aparenta erezie a patimei nu înseamnă însă nimic față de patima ereziei dusă, dincolo de facilul joc de cuvinte, dincolo de ultimele sale consecințe. Când demonul găsește de cuviință să locuiască suflete și trupuri neprihănite, te poți aștepta la toate perversiunile imaginabile și la crime abominabile (luați, vă rog, epitul ca pe un eufemism!). Ce-ați zice de o suavă ființă cu caș la gură, o fetiță ca un abur delicios, care se masturbează violent cu un crucifix, bătută de un spirit malefic ce-i poruncește „– Lasă-l pe Isus să te fută!”? Sau de slujitori ai Domnului care se dedau ritualurilor satanice cu o frenezie greu egalabilă: „De exemplu, se preparau Ostii de dimensiuni necobișnuite, pentru comuniune (făcute din făină, fecale, sânge menstrual și puroi), care apoi erau despicate și folosite drept vagine artificiale de către preoți,

aceștia copulând feroce și închihuindu-și că violau pe Maica Fecioară sau că îl sodomizau Hristos?” Brrr, nu prea-i bine să fii posedat! Te p trezi de-a dreptul într-o Mesă Neagră și senza nu-i dintre cele mai agreabile. Ce-i de făcut asemenea cazuri, în care deopotrivă medicul psihiatru se declară neputincios? Potri romanului lui W.P.Blatty, a cărui ecranizare, 1973, a făcut furori și a stârnit un mare scandal America, dar a cărui curajoasă și deloc omisi traducere în limba română (n-am citat dec lucrurile absolut inofensive, vă rog să mă credeți i-a lăsat impasibili pe pudicii noștri compatri (Virginia Radulian nu și-a mai înghițit de da aceasta, de ciudă, cravata roșie), soluția este: apelezi la un exorcist autorizat de Biserică, gata însuși să se sacrifice pe altarul luptei cu demor pervers și foarte creativ. (Generalii și procuro surprinși pe casele de la Sexy Club se dovede: prin comparație, abia niște șoimi ai patriei, iar al Cicciolina, în replică, doar o Scufiță Roșie ceva n matură.) Părintele iczuit, doctor în psihiat Damien Karras, va cere, în cele din urmă, înaltul autorității catolice aprobarea pentru exorcism: acestea îl vor trimite pe reputatul Lankester Merri proaspăt întors de pe un șantier arheologic d nordul Irakului. Acesta își acceptă predestinar tragică fără ezitare. Cu **Ritualul Roman** în mână cu conștiința clară a întâlnirii mistice cu forțe oculte (demonul Pazuze îi dădea târcoale încă de Ninive), părintele Lankester se prăbușește această groapă de potențial luciferică pentru a sal sufletul lui Regan Teresa MacNeil, fetița în cari adăpostiseră spiritele rele. Biserica înving cufundându-se cu voluptate în moartea plină î înțelesuri. Viața rămâne apanajul profanilor.

3. Denis Emorine - Identități (Ed Nemir 1995; traducere de Constantin Frosin, cuvă înainte al autorului). Vă dați seama că după asemenea incursiune în magia neagră și exorcism ce-a însoțit-o, mi-a venit destul de greu să mă n las șocat de culegerea de proză a lui Emorine, de editorul mă avertizase că textele care o compun „dorec a fi tot atâtea brutalități față de tabietur dumneavoastră în materie de lectură”. **Jocuri-le Sivergues**, în care o tânără femeie și nepotul ei, 11 ani, refac rolurile Drusillei și al incestuosului frate Caligula, mi s-au părut de-a drept nevinovate. Scrisoarea găsită în buzunarul un palton (**Corespondența**) și relatând filmul ur iubiri nelegitime, presărată cu felaii, cunilincii s prestații autoerotice, n-a mai constituit o provoca în adevăratul sens al cuvântului, ci doar expres: singurătății pentru care viciul compensator nu e: atât perversiunea (altminteri, de înțeles, profu omenească), cât cultivarea antidepresivă imaginației erotice aparent neconvenționale. fine, nici **S(f)ân(ta) împărtașanie** nu s-a dovedit cele din urmă un șoc de proporții. Deși, recunosc eu că „în aceste vremuri de un plumburiu unifor e nevoie de texte care să răzuiască, asemeni un pile, coatele sprijinite de biroul confortu intelectual”, n-am văzut în obsesia masturbantă unui adolescent pentru pieptul îmbeșugat al man sale decât o recitare în cheie lasciv-demitizantă complexului oedipian, iar în violența cu care fem de 38 de ani își atrage fiul în vârtejul zadarnic cârnii înfierbântate nimic altceva decât o tentati de defalcizare a limbajului prozei. Cât des: teratologia din **Xifopagi** și din **Epilog** – acest m de a conepce metatextul nu mai sperie de mu vreme pe nimeni!

Pseudo-erezii acceptabile, demoni perve inacceptabili și exerciții livrești de îmblânzire unor complexe destul de tacite – oare ce m-o fascinat într-uit încât să renunț la îndatorir profesionale, să abandonez rutina în favoai contactului (full contact!) cu asemenea texte, alocuri excitante dar nu rareori plicișitoa enervante? N-ar fi fost, oare, mai cuminte să sc recenzii promise (trei cărți frumoase de poezi debutând în noul an publicistic cu un text neut fără de gusturi dubioase întru exaltan nenaturalului?... Recitesc aceste ultime rând. comise patetic și mă îngrozesc de cât narcisi ascund ele... „Mă îngrozesc?” Gata cu cochetăr De ce să mă mai prefac: cărțile-s cum sunt și dansule sunt și eu.

BINE ȘI RĂU

de DAN STANCA

Etica este o disciplină incompletă iar moralistii sunt niște ființe care se opresc la jumătatea drumului. Se opresc nu fiindcă nu ar mai avea energie să meargă și restul de drum, dar, probabil, nu-i mai are capătul. Numai că etica are avantajul de-a fi prezentă în absența cărora viața ar fi o continuă luptă și dezordine. Etica este în fond, în esență, un neutralismului tehnic. Etica îl definește pe om redându-i un dramatism care în realitate poate căpăta chiar accente tragice. Etica, cum am spus, la un moment dat se oprește! Etica ce face asta? Din simplul motiv că, prin referința la sacru, eșuează. Eșecul acesta e până la urmă de înțeles și chiar are noblețea lui, dar pe altă parte să se ridice apoi construcțiile unor interpretări false. Altfel spus, limitând ființa și atenția omului la acțiunea liberului arbitru, etica disociază între bine și rău putem avea o eroare și aceasta e treapta cea mai înaltă pe care s-ar situa omul. Ceea ce, repet, este fals. Ideea nietzscheană a transcenderii binelui și răului nu exprima doar un prea plin volitiv, nu numai expresia furiei filosofului de-a se opri din strânsoarea moralei creștine, era în fond un rând în mod de-a năzui sacral cu o funcție a intuiției intelectuale cum puținii gânditori au avut-o.

Am citit, așadar, cartea lui Dan Pavel **Etica lui Adam**, având permanent în minte această funcție a eticii și m-am întrebat dacă etica va ști să o depășească. Chestiunea e clară. Pe mine, de fapt, nu mă interesează problema cărții lui Dan Pavel, ci schimbarea ontologic-existențială pe care scrierea ei i-a imprimat-o. Fiindcă dacă, după ce ai scris o carte, nu mai tot același, atunci degeaba ai mai scris-o. Învingerile intim-spirituale ale autorului – învinate scări pe care el le urcă în nevăzutul timpului său – contează mult mai mult decât

realizarea cărții. Tocmai din acest motiv m-a bucurat **naivitatea esențială** care, dincolo de orgoliul inevitabil și, evident, omenesc, răzbate din paginile acestei cărți și demonstrează că autorul de fapt crede cu toată sinceritatea în declarația de război pe care o adresează semenilor săi. **În fond, asta trebuie să fie o carte!** O provocare, o agresiune față de pseudodolinitatea în care ne complacem!

Teza lucrării, aceea că oamenii nu-și inau seama de răul cu care coabitează, ai cărui complici au ajuns prin indiferența și neputința de-a-l mai recunoaște, este fundamentală și ea dezvăluie gravitatea maximă a actului de cultură pe care autorul și l-a asumat scriind **Etica lui Adam**. Dar nu vreau să-l laud pe Dan Pavel. El, probabil, nici nu are nevoie de laudele mele. Tocmai din această cauză vreau să identific eroarea datorită căreia el nu a făcut decât să-mi confirme că etica e o disciplină incompletă. Chiar de la titlu pornind: **Etica lui Adam!** Adam, ca ființă generic-primordială, nu avea etică. Amoralitatea sa reprezenta desăvârșita libertate conferită lui de proximitatea Providenței. Căderea din Paradis are loc tocmai în momentul în care ajunge să cunoască binele și răul. În fine chestiuni arhiștiute, banale! Problema e alta: noi, acum, prin pierderea posibilității de-a diferenția în mod viu, autentic, organic între bine și rău, am căzut de fapt sub bine și sub rău, deci în subistorie. Dar recuperând acest discernământ nu înseamnă că ne-am reînegră Paradisului de unde strămoșul nostru arhetipal a fost alungat, ci am recâștiga cel mult un nivel istoric. **A fi din nou în Eden înseamnă a recăpăta condiția unității.** Arborele cunoașterii este doar altoiul concreșcut pe Arborele vieții. Iar viața înseamnă unitate, nu dualitate, disociere. **Viața înseamnă Libertatea întru Providență și, deci, depășirea pe această cale spirituală a diferențierii de ordin etic.** În

momentul în care la pagina 261 Dan Pavel afirmă că distingerea între bine și rău echivalează cu pregătirea pentru Judecata de Apoi și implicat pentru reînțoarcerea în Paradis dovedește că nu înțelege că un asemenea salt ontologic nu poate fi realizat doar printr-o realizare perfectă la nivel etic. Oare el nu știe că există oameni ireproșabili din punct de vedere etic, dar care nu au nici o sensibilitate pentru sacru? Oare nu știe că civilizația nord-americană cu fundamentul ei puritan-protestant demarat tocmai din acest dezechilibru grav care până la urmă o va duce la ancantizare, cum Dan Pavel observă excelent în paginile bine documentate despre the american way of life, serial killers etc? Să nu știe că la Judecata de Apoi vom fi judecați după intenții și nu după fapte și degeaba sunt eu „bun creștin de duminică”, ce

se duce să asculte predica pastorului dacă „subconștientul meu visează o friptură“?

Aceasta e prima observație. A doua observație: ea este legată de problema aliajului dintre teologie și politică. Foarte corect: politica împregnată de „absolut“ duce spre totalitarism, deci spre iad. O politică ce renunță la raționalitate și devine „mistică“ este o politică falimentară față de om. Dar aceasta nu înseamnă că trebuie obligatoriu să vedem obârșiiile acestei erori într-un pretins „augustinism politic“! Dorița Sfântului Augustin de-a subordona Bisericii statul se exprima într-o ambianță spirituală total diferită celei din contemporaneitatea noastră. Duhul medievallității timpurii îngăduia o asemenea „forțare“! Dar când în plin secol XX cazii în păcatul de-a absolutiza rasa, ideologia etc, atunci pângărești absolutul, metafizicul și silești ideea să devină malefică prin brutalitatea ei încorporare în istorie. Nu există însă nici o filiație între cele două momente. Aceasta este greșeala hermeneuților care cred într-o formă de continuitate, de determinism, de la o epocă istorică la alta, uitând că epocile sunt rupte între ele tocmai prin reacția diferită pe care o au față de acțiunea duhului. Dacă există o vină a Sfântului Augustin aceasta nu ar consta defel în intenția realizării unui stat teocratic – care în Bizanț și exista! –, ci în faptul că nu a reușit să sesizeze comunicarea dintre Imperiu și Biserică (puterea temporală – putere sacerdotală, a se vedea lucrarea părintelui Placide Deseille, Nostalgia ortodoxiei)!

Și o a treia observație: am mari îndoieli că politica externă americană din perioada Reagan a reprezentat forța binelui care a distrus Răul comunist. A fost de fapt lupta dintre doi demoni: unul primitiv, brutal, greoi (URSS), al doilea subtil, dinamic, eficient (SUA). Era normal ca al doilea să câștige, nu mai intru în amănunte...

Cartea lui Dan Pavel, cum spuneam, este vie, sinceră, provoacă și, fără îndoială, la Armagedon, care de fapt a și început, e mai mult decât necesar să-o avem lângă noi și să-o folosim ca pe o redutabilă armă. Numai că la Judecata de Apoi, dacă ne biziim pe ea, s-ar putea să ne ratăm mântuirea. Fiindcă dacă-i adevărat că în pragul unui asemenea moment cerneala scriitorilor sacri va atârna mai greu decât sângele martirilor (Ibn Arabi), cu atât mai mult gândul duhovnicesc-misterios va avea mai mare importanță decât rigorismul etic-puritan...

UN ROMÂN LA HOLLYWOOD: JEAN NEGULESCU (III)

de MANUELA CERNAT

La 27 ani, Iancu Negulescu, ambițios și sigur pe talentul lui se pregătea să cucerească „lumea nouă”. Experiența pariziană îl deprinsese cu tainele artei de a-și face relații, de a-și croi drum în cercurile influente. Inteligența, cultura, adaptabilitatea, tenacitatea și nu în ultimul rând manierele rafinate, de perfect gentleman, îl vor ajuta ca pomind practic de la zero să pătrundă cu uluitoare rapiditate în mediile selecte ale înaltei societăți americane. Senzaționala lui reușită ține cu adevărat de miracol pentru că Negulescu și-a croit de unul singur destinul. Neaparținând nici unei mafii, nici unei confrerii sau coterii, nici unei comunități, nici unei minorități sexuale sau etnice, nu era decât un biet român. Pe deasupra artist. Pentru a izbândi în țara tuturor posibilităților putea conta ferm pe doar două lucruri: pe sine însuși și pe Dumnezeu. Și, într-adevăr, acolo sus cineva l-a iubit.

La început soții Negulescu se instalează la New York în Greenwich Village, la nr. 3 din Washington Square North. Pe teren propriu, Winnifred începe să se arate autoritară, cheluitoare și capricioasă. Armonia conjugală se destramă pe zi ce trece. Negulescu începe să regrete Parisul și tihna atelierului din rue de Seine unde între timp s-a instalat sora lui mezină, Sabina. Îndrumând-o de la distanță cum să profite de șederea în Franța și de atelierul „unde Nenea Iancu și-a trăit cei mai frumoși ani ai vieții lui”, o sfătuiește să se molipsească de „atmosfera de muncă a Parisului. Nu lua nimic în serios sau în tragic. Arta este bucurie, fericire, libertate. Lucrează în atelier, cinstit și sincer, fără să aspiți la glorie sau elogi. Mulțumirea proprie și curățenia gândurilor sunt singurele necesare”. Sfaturile se încheiau cu un „panseu” glumeț, pus între ghilimelele de rigoare: „Viața e un imens mister, iar femeia un imens semn de întrebare”, dar și cu o remarcă acidă la adresa Americii: „Aici plouă cu proiecte, dar totul, este trecător, ca în țara vitezei...”

În nădejdea că o călătorie la Venetia le va salva de la naufragiu iubirea, o va reune mai presus de tot mai dese ciocniri domestice, Negulescu pleacă spre Italia de unde Iancu trimite Sabine o ilustrată redactată în stil futurist: „Scuip Venetia. Sosesc curând. Tablouri usuc. Viața amară. Parale fost-au.

Jean Negulescu: Autoportret inedit

Macaroane rămân. Ultimă hrană spirituală. Femei urâte spre completare. Început romanță tavan Lido. Nemulțumit rezultat lucru. Bun pentru U.S.A. Chianți = spălătură vase. Progrese chelie. Evoluez. Rog păstrați Bordeaux. Abțineți tavan. Păstrați pentru zile negre. Giovanni”. Dincolo de tonul glumeț al misivei, adevărul amar al situației în care se afla Iancu reiese din cele scrise sub clasică imagine a gondolelor de la Ponte dei Soșpiri: „Am un leu și vreau să-l beau... (și nici ăla nu-i al meu)”. Pictând cu furie și cu nesăț răsărituri și apusuri de soare la San Marco, pe Canal Grande, la Rialto și San Giorgio sau pe treptele de la Giudecca, încetușând pe pânză lucirea sticloasă a dimineților, tristețea viorie a înserărilor, cețurile lagunei, nelintirea marmoreană a cheiurilor și legănarea melancolică a gondolelor, Iancu știe că joacă o carte importantă. De fapt pregătește expoziția cu care le va demonstra americanilor de ce este el în stare. Verdictul autocritic

„nemulțumit de rezultate, bun pentru U.S.A.” poate un simplu răslăț sau poate exprima setea de abso unui artist autentic în căutarea perfecțiunii.

Reîntors în America, tot mai dese neînțelec întunecă existența cuplului. Deprins cu semi-scl domestică a femeilor europene, emigrantul ro descoperă cu stupeoare dictatura matriarhatului. „Femeia americană are enorm de multe drepturi poate obliga legal să faci ce vrea ea.” Printre al Winnifred îl silește să locuiască toată iarna la somptuos și ultramodern hotel. „Wardman Park care îl costă o avere, topindu-i cu mare vi economiile. Ca să-și mai uite decep matrimoniale, Iancu se dăruiește cu totul pict Ingenios, închiriază magazia de mobile a hotelului hală imensă și o transformă într-un atelier „care învidia colegilor și admirația publicului”. În puțin de un an împlinește ce alții n-ar fi izbutit în viață. Deschide o școală de pictură, organizează expoziții cu tablourile sale și ale altora. Duce Philiss, rege al colecționarilor de artă din Statele Unite în ia sub aripa lui protectoare. Prețul ascensiv nu era dintre cele mai agreabile, dar trebuia plătit. „Mi-a pus în plic toate opiniile asupra artei care pot deranja relațiile mele.” Perseverența și mândărjită încep să dea roade. În februarie 1941 venisează prima expoziție personală. Doar cinci au trecut de la eșecul trăit la Ateneul Român și iar elita belle-artistelor americane îl primește cu brațe deschise, asigurându-i din start triumful. Pașaportul culturală a celui mai important cotidian din Statele Unite, *The Washington Post*, îi dedică amplă și extrem de elogioasă cronică, ilustrată reproducerea pe două coloane a unei lucrări expoziție, un portret.

Odată ajuns pe creasta valului, își poate îngusta „să-și scoată ideile din plic”. La intrarea în vizitatorilor li se înmânează o foaie cu cugetări artistului român, reproduse și în *The Washington Post*. „Pictorii se exprimă rareori prin cuvinte. Nu cuvintele lui Negulescu sunt cu atât mai importante. Iată ce spune el: „Prima și cea mai însemnată condiție a artei este iubirea. Acest sentiment trebuie să existe în continuu între creator și subiectul său. În caz contrar produsul gestului artistic este doar rezultatul formulei...”

Printre o tulburătoare coincidență, rubrica literară din aceeași pagină a ziarului era consacrată unui vizitator din România: Regina Maria. Titrat cu litere cuceritoare, „Regina Maria dedică o carte tineretului american”, articolul anunța apropiata apariție a volumului „Păpușa fermecată din România”.

Lansat de legenda de a fi fost portretist al Reginei Maria, Negulescu intra în conștiința marelui public american în augusta companie a suveranei sale.

lumea literară

INSTIGAREA LA LECTURĂ

● Ca niciodată, sfârșitul unui an/începutul altuia a fost bogat în felicitări, corespondențe și daruri (literare, firește), un semn că începem să ne prețuim mai mult (chiar dacă, pe ici pe colo, mai consemnăm ura viscerală – deh, fiecare pasăre pe limba ei pierde!) și să reprezentăm, ca mai ieri, un front comun împotriva celor care, când nu aruncă banii pe Apa Sâmbetei, îi stochează pentru o nouă Duminecă a Orbului. ● **Adevărul literar și artistic** a ajuns la pragul 300. Din acest colț de pagină îi urăm **La mulți ani!** Că, vorba redactorului-șef, Cristian Tudor Popescu, acolo s-au adunat niște instigatori. „Instigăm la lectură și reflecție”. Și, ca să-și respecte programul, chiar în numărul aniversar, ne trezim **analizați** la sânge. Ne-au relaxat mai ales începăturile. ● La **Orizont** se prefiguează o nouă lucrare: dărâmarea unei prejudecăți, aceea care a făcut ravagii în Banat – cum că Moldova e zona cea mai înapoiată a țării. Artificierul e Mircea Mihăieș și, cu ceasul la mână, sună ora reabilitărilor. Drept

argumente, recurge și la fotografierea paltinilor, pardon, cărților apărute în ultima vreme. Bine face! Noi, fără editoriale sau alte somații, am găzduit **pagini iașiote** (ale lui Luca Pițu sau Liviu Antonesei, ale lui Nichita Danilov sau Lucian Vasiliu) care infirmă brizele ce trec și se petrec pe la Cerna și Timiș. ● **Zburătorul** lui Izbășescu spinteacă inertțiile provincialilor prin cărțile **eveniment**. Că, slavă cerului, am avut în ultima vreme! În ordine tipografică, descoperim „Dicționarul scriitorilor români” vol. I, coordonatori Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu. „O carte de sinteză e bine să constituie securitatea unei literaturi (...) protecția valorilor ei”. S-a marcat! • „Undele scurte” ale Monicăi Lovinescu „își urmează nestingherit calea regală către cititorii români” care trebuie să știe că Dinu Săraru a reprezentat un nou gen de scriitori, „curajosul cu voce de la poliție”. Pareă numai de-acolo! Nici **Istoria** lui Ulici nu scapă neconsemnată. „Literatura Română Contemporană a lui L.U. „stă

alături de cele mai bune sinteze despre literatura română contemporană apărută până acum” – contrazicem! „Prima cercetare holografică temeinică asupra literaturii optzeciste, în timpul suprafața ei lirică epică și critică”, iată ce ni se spune despre „Istoria tragică și grotescă a întunecatei decenii literare nouă” a lui Radu G. Teșosu Așa

● Ultimele două numere ale **Calendrelor** se dedică în mare parte, lui Vladimir Streinu. Opinii memorabile aparțin scriitorilor Eugen Lovinescu, George Călinescu, Edgar Papu, Nicolae Bărbulescu, Șerban Cioculescu, Ion Negoitescu, Mircea Zăciu, Dinu Pillat, Matei Călinescu, Monica Lovinescu, Gheorghe Grigore, Al Cistelean. Un avertisment chiar pe prima pagină a revistei, ne face să încheiem trist acest excurs. Dacă această serie își începe capitoul în august '44, pe fondul instaurării regimului stalinist, **Calendele** din prezență încetează, temporar, apariția într-un moment exhițiții velleitare și defulării provinciale îmbracă forma unui proces de restaurație eretică comună sub oblăduirea puterii actuale. Ce poți face? Cel mult să transcrii un catren al lui A. Popescu, inserat în **Valtra**, nr. 9/1995. Mi-au dăruit înțeles că voi supraviețui prin scris/dactilograf curierele de la o revistă literară/și, deci, orice-aș eu aici sunt un proscris/ exilat într-o existență precară”. Ady, îi bărbat, nu ești singur!

PICTURĂ CONVERGENTELOR SENZORIALE

de CORNELIU ANTIM

La Muzeul de Artă al României, la răserucea dintre ani, pictorul Vasile Grigore ne convoacă la cel mai impunător expozițional din întreaga sa carieră artistică. Mai de trei sute de tablouri din creația ultimilor ani numeroase desene sunt argumentele care pledează această expoziție pentru consacrarea unui artist cu o cultură aparte în peisajul artelor contemporane. Nu originalitatea viziunii plastice impune cu adevărat calitățile acestui pictor, cât și originalitatea demersului său creator. Vasile Grigore este fără discuție un maestru al virtuozității plastice, un pictor pentru care bucuria adevărată ține imperiului luminii și a tot ce ține de fină nuanță a văzului, prin care lumea se distilează în neșă și alcătuirii unice.

În temeiul său, pictura lui Vasile Grigore nu

depășește cu nimic tiparele consacrate de marea pictură dintotdeauna. Atelierul artistului reface, în felul lui, atmosfera oricărei academii de artă care se respectă, atât prin subiectele abordate, prin respectul acordat mijloacelor specifice genului, cât și prin poetica experimentelor pe care și le îngăduie potrivit propriei înzestrări și culturi plastice. Vasile Grigore a impus în îndelungata sa carieră un profil anume al concepției vizuale, un gen de pictură spiritualizată, aparent artificioasă, dar niciodată rece, care se bazează pe o rigoare severă a desenului și a ecuației cromatice în fiecare lucrare. Mulțimea de variante ale celor câteva teme pe care le frecventează îndeobște artistul (nuduri, arlecchini, statice cu flori, chiar portrete) probează tipul de discurs în care se află angajat de mai multă vreme.

O anumită conduită estetică pe care pictorul și-

o elaborează conștient și constant cu fiecare nouă lucrare, la capătul unui efort de cercetare a propriilor mijloace de expresie deosebit de tensionat și de eficient. Desenele aflate în expoziție sunt un suport analitic foarte viu și lămuritor al modelului de artă artistică pe care ni-l propune pictorul.

Ceea ce constituie nota particulară a acestui artist este vecinătatea foarte cordială dintre exercițiul intelectual al construcției plastice și voluptatea senzorială cu care își clădește fiecare proiect artistic. Aceasta face din pictura sa un mediu extrem de rezonant, în care tonurile par că vibrează unele în altele. În același timp, transpar cu intensitate undele de poezie cu care artistul își învâluie subiectele, indiferent de natura acestora. El pare sedus de aceste turbioane senzoriale care îi străbat ființa, întorcând privirii celorlalți forma sublimată a stărilor-imagini pe care le secretă. De aceea, s-a și vorbit foarte mult despre sonoritatea paletelor lui Vasile Grigore, în care se regăsesc univărsuri de o mare diversitate a nuanțelor expresive.

Aceste date esențiale ale artei lui Vasile Grigore fac din pictura lui un teren prielnic implanturilor de modernitate. O modernitate disciplinată de logica desenului suveran și a armoniei sonore a culorilor. Pictorul a ajuns la forme sintetice de exprimare plastică, limbajul este precis și lapidar, fără artificii inutile, lucrările sale amintind de densitatea cristalină a haiku-urilor. Este, dacă vreți, lecția pe care ne-o împărtășește Vasile Grigore, la apogeul carierei sale, despre vocația și altitudinea spirituală a picturii.

PREMII, PREMII, PREMII 1995

PREMIILE UNIUNII SCRITORILOR DIN MOLDOVA

Nicolae POPA pentru volumul de poezii *Lunaticul nopții scitice*

Serafim SAKA pentru volumul de publicistică *Basarabia în Gulag*

Nicolae ESINENCU pentru volumul de poezii *Disciplina mondială*

Ioan MĂNĂSCURTĂ pentru volumul de proză *Tăierea capului*

Laurențiu ULICI pentru volumul de critică *Literatura română contemporană* (vol. I)

Andrei CIURUNGA pentru volumul de poezii *Lacrimi pentru Basarabia*

Cezar BALTAG pentru volumul de poezii *Chemarea numelui*

Marius TUPAN pentru romanul *Rezervația de lux*

Matei VIȘNIEC pentru *Opera Omnia*

„Cu bucuria în suflet“ de Ovidiu Dunăreanu, Ed. Leda Constanța

„Cu bucuria în suflet“ de Ovidiu Dunăreanu, Ed. Leda Constanța

Premiul pentru debut în eseu acordat cărții „Istoria vestimentației europene“ de Cecilia Caragea, Ed. Almanahul Banatului, 1995

Premiul pentru poezie acordat cărții „Familia și echilibrul indiferent“ de Iustin Panța, Ed. Arhipelag., Tg. Mureș, 1995

Două premii pentru poezie acordate antologiilor de autor (incluzând și cicluri inedite): „Maratonul“ de Cristian Simionescu, Ed. Timpul, Iași, 1995 și „Calea jertfei“ de Arthur Porumboiu, Ed. Metafora Constanța, 1995

Două premii pentru proză acordate cărților: „Crimele din Barintown“ de George Arion, Ed. Flacăra, Buc. 1995 și „La inima fermecată“ de Florin Șlapac, Ed. Niculescu, Buc. 1995

Trei premii pentru eseu acordate cărților: „Literatura română contemporană - I - Promoția 70“ de Laurențiu Ulici - (Pentru inventivitate epică și personaje autori), Ed. Eminescu, Buc. 1995; „Cărțile crude“ de Mircea Mihăieș (Pentru decizia și rafinamentul analizei și cruzimea adevărului conținut), Ed. Amarcord, Timișoara, 1995 și „Poezia unei religii“ de Euge Negrici, Ed. Pro, Buc., 1995

Premiul pentru excelență acordat pentru întreaga operă scriitorului Pavel Chihai

PREMIILE SALONULUI DE IARNĂ AL CĂRȚII, BRAȘOV, '95

Premiul „Sextil Pușcariu“ se conferă de Prefectura Brașov editurii HUMANITAS pentru seria *Science Masters*.

Premiul „Henri Coandă“ se conferă de Consiliul Județean Brașov editurii PERFORMANTICA din Iași pentru volumul *Bazele performanței - ingineria performanței umane* de Vitalie Belous.

Premiul „Coresi“ se conferă de Camera de Comerț și Industrie Brașov editurii SCRIPTA pentru consecvența programului editorial de educație civică și democratică.

Premiul librărilor se acordă de difuzorii de carte participanți la Salon Grupului Editorial ALL pentru consecvența cu care promovează cartea științifică universitară.

Premiul Învățământului se conferă de gazeta Tribuna Școlii editurii ORIENTUL LATIN din Brașov pentru seria de dicționare școlare.

Premiul „Cumidava“ se conferă de Universitatea Europeană Lugoj editurii MAJADAHION-DA pentru lucrarea *Așa a început holocaustul împotriva poporului român* de Gheorghe Buzatu.

Premiul ziariștilor se conferă de ziariștii acreditați la Salon volumului de documente *Averile românilor americani* de Vasile Șelaru.

Premiul editorilor se acordă de editorii participanți la Salon societății de difuzare en-gros VASLUCY SRL din București care s-a distins prin profesionalitate și comportament comercial ireproșabil.

Premiul SPER (Marele Premiu al Salonului) se acordă de Societatea Patronilor de Edituri din România editurii Fundația Luceafărul pentru romanul *Rezervația de lux* de Marius Tupan.

Marius Tupan a mai primit cu această ocazie „Diploma de onoare“ a Gazetei de Transilvania pentru întreaga activitate literară și publicistică.

PREMIILE NEMIRA

La secțiunea *Purgatoriu* - proză scurtă: DĂNUȚ IVĂNESCU cu lucrarea *Sfântul Gheorghe Ciungul*.

La secțiunea *Purgatoriu* - roman: JOLAN BENEDEK, cu lucrarea *Suflețelul Justinei*;

MIRON DAN, cu lucrarea *Așteptarea regelui pescar*.

La secțiunea *Totem*: ERWIN KESSLER, cu lucrarea *CeARTA*.

La secțiunea *Nautilus*: Premiul I: ANA-MARIA NEGRILĂ, pentru lucrarea *Împăratul de înghețată*;

Premiul al II-lea: RADU HARAGA, pentru lucrarea *Simulare de bază*;

Premiul al III-lea: CĂTĂLIN SANDU, pentru lucrarea *Gol de sunet*.

PREMIILE REVISTEI „TOMIS“ ȘI ALE FILIALEI „DOBROGEA“ A UNIUNII SCRITORILOR

Premiul pentru debut în poezie și proză acordat cărții „Tablou de familie“ (Autori: Cezar Paul Bădescu, Sorin Gherguț, Svetlana Cârstan, Răzvan Rădulescu, Mihai Ignat, T.O. Bobe) Ed. Leka - Brăncuș, Buc., 1995

Premiul pentru debut în proză acordat cărții

Françoise Choquard (Elveția)

Născută în 1927 la Porrentruy, Françoise Choquard trăiește la Berna de aproape patru decenii într-un soi de exil lingvistic care, poate, a stârnit fermentul creației sale romanești.

Ajunsă la al șaselea roman, „Centaurul rănit“, din care prezentăm primul capitol, romanciera pare să spună că, de fapt, a scris mereu un unic roman, acela al unei rupturi de un mediu lingvistic, profesional, familial, social, așadar, de sine însăși.

Intrucât scrierile sale au fost cotate drept romane ale unei femei (intimiste și psihologice) Françoise Choquard pare că-și asumă în mod deliberat această etichetă ca pe un blazon.

Tonalitatea cărților sale este dată de măsura dintre tribulațiile feminine și luciditatea controlată, ironică a autoarei.

Cred că dintotdeauna s-a tot spus povestea unei rupturi, de o femeie, de o lume, de o meserie, de o țară, de o limbă, de sine însuși... Cred că dintotdeauna s-a tot spus sfârșitul poveștii.

Vassilis Alexakis

Nicicând nesăbuitele iubiri n-au cum le măcina uitarea căci vin să răcăi cu scăpărătoarea pe grota trecutei năluciri.

Jean Cuttat

CENTAURUL RĂNIT

De ce s-ar mai apuca să-i scrie lui Laurent? Dintr-un soi de vanitate, ca pretext pentru florile primite de Sfântul Valentin?... sau poate pentru că în ultimul timp cochetase cu ideea unui mesaj mai grav pe care doar astfel i-l putea pasa? Oare de unde înlănțuirea subtilă care pornea dinspre gând spre gest, și de ce pusese brusc mâna pe teancul colilor de hârtie, căutând cu privirea călimara? Ciudate automatisme. Își zise Anne, deșurubând atene stiloul, căutând o scrumieră, ochelarii, mapa cu plicuri și cutia cu timbre. Parcă trăgându-și decizia, puse apă la fier, șovăind în fața dulapului: ceai negru, tiză sau o cafea ușoară. Anne se vedea din afară, își putea descrie ezitățile, putea chiar pune degetul pe propria derută. Mută apoi din loc niște obiecte, adună o petală, așază altcumva o lealea, se uită la ceas. Avea senzația prăbușirii în gol, o cuprinsese o teamă confuză, ceva ca o cădere de tensiune. Ce-ar putea să-i mai scrie lui Laurent, nu-i așa, ce altceva trebuia să-i mai scrie amantului decât hotărârea ei de a o rupe cu el? Dar ce cuvinte s-ar potrivi, delicate și totuși ferme?

Cu toate că nu-i era prea familiară cabana, Anne se simțea bine în acel refugiu rezervat îndeobște familiei. Thomas însemnase precaut în agenda sa acele week-end-uri pe care le putea petrece la munte. Julie luase act de ele urmând să-și alegă o zi, lăsându-și tatăl și mama să-și administreze după bunul plac independența, dar – cum firea-i năbădăioasă nu mai era un secret pentru nimeni – în ultima clipă se decisese să-și petreacă două zile în mijlocul zăpezilor. De multă vreme Anne nu mai stăruia și nu mai punea întrebări. Ea, ea era cea care avea nevoie să evadeze, să se adune, căci Anne își afla liniștea doar în timpul săptămâni, când se putea bucura singură de toată cabana! Nu conta, pentru că Thomas se lăsa întotdeauna greu, când era să împartă cu familia bucuria schiului. De fapt, el nu se detașase doar în acea privință, ci se îndepărtase total, își spusese Anne îngândurată. Oare schimbarea lui să aibă vreo legătură cu plecarea lui Muriel? De mai bine de trei ani fiica cea mare locuia într-o suburbie a New York-ului. Deși, dacă se gândea bine, Thomas se schimbaseră cu mult după aceea. Poate era cam mult spus – se schimbaseră. Intrase în criză, formulare la fel de nepotrivită. „Și la bărbați există o vârstă critică, de ce-ai fi tu scutit față de alții?“ i-o trânti Anne într-o zi, când era prost dispusă. Thomas nu făcu decât să suradă, dezvelindu-și dantura superbă, la fel de impecabilă ca la începutul legăturii lor. Deseori Thomas zâmbea înainte să dea un răspuns, după care își dregea glasul. Chestia asta îl ajuta să intre în chestiune și totodată să și iasă, căci, de obicei, nu mai venea nimic după limpezirea vocii. Uneori se scuza, întrebând ce i se spusese, recunoscând că fusese cu capul în lună sau în nori, dacă nu chiar într-o profundă cugetare, cum zicea Julie cu impertinență.

De fapt, sunt prins cu problemele mele de bibliotecă, admitea el. De ce-ar trebui să-mi purtați pică pentru asta? „Căsătorit cu profesia sa“, preciza Julia. Anne se întreba de ce soțul ei o îndepărtase, fie și din chestiunile sale profesionale. Anne jinduia după un interlocutor prevenitor, după acele interminabile discuții între colegi de birou... știa asta? Și că din

aceeași pricină ea punea întrebări și tot ea îi răspundea. Și asta numai pentru ca Thomas să poată destinde, căci în ultimii ani trăsese mult timp aducându-și acasă de lucru. Și asta pentru că într-o zi directorul făcuse o remarcă pe un ton deplasat și atunci Thomas adăugase la suportul cheilor sale și pe cea de la Biblioteca Națională. Unde va face o suplimentare în văzul și în auzul colaboratorilor săi? Nu-i așa, gestul era generos, întrucât acele ore îi făceau obiectul unor plăți suplimentare, deci...

Ance n-avea de ce să vadă reprobabilă atitudinea lui, drept care se va resemna. În ce-o privea, rămân

legată de programul anost al boutique-ului ei antichități. Apoi își achita onorabil obligațiile, cum îi închirierea cabanei, pe timp de un an, redeschide magazinului, și asta numai ca să fie stăpână pe zilnicul ei de libertate.

De altfel, lipsa unui minim confort din rezidența secundară, provoca celorlalți reacții de respingere. cine căuta să se acomodeze se pornea pe litanii, căci nu era un televizor, că fotoliile erau țepene, că nu vorbea de un canal stereo, că nu puteau citi toți deocultă la un singur bec... Thomas mai venea cu o pretenție ordinară – jucăreaa adulților, cum îi plăcea Anne să-l ironizeze – care nu putea fi prea lesne transpusă. „Și mă rog, ce-ai vrea să fac eu acolo, sus, pe vreo etaj? După ce că toată ziua buchisesc la Bibliotecă acum să și...“

Partea cea mai săcâitoare a poveștii era că Thomas voia să aibă întotdeauna dreptate, în ciuda aerului său că nimic nu l-ar atinge. Rațiunea Biblioteca – relata el familiei, în cercul prietenesc relația lui cu Klaus, feblețea lui, cel împătimit de pian la patru mâini, prietenul său cu disponibilități inepuizabile, așadar, incomensurabilul Klaus! Și Anne simți împunsături în inimă, un nod în gât, ochii-i jucau în lacrimi. Dar cu timpul se va deprinde să stăpâni. Iar atunci când își simțea paharul plin scotea atu-ul din mână, făcea haz de necaz trăgea în fața sa o cortină ermetică. Asta era felul ei de a se proteja, de a înlătura orice posibilă ficțiune. fiind o natură fericită, deseori i se întâmpla ca pe două zi dimineața să uite mobilul declanșării „glaciare“ cum numea ea acea stare. Așadar, se pînă mișcare, râdea de sine, își aprindea o țigară, pînă la tranzistorul la maximum. Cu atât mai rău pe vecini, pentru Thomas și Klaus, ca de altfel și pe ea, căci o făceau surdă! Vivaldi, Haydn, barocul italian, mii de bucăți muzicale care-și așasă consumatorii. Dar tot în muncă era salvarea. Trăia deci, mașina de cusut, cârpeala, butoniere reconșionatul garderobei. Venerabila Elva verde – culoare ce trăda vârsta mașinii – cumpărată la începutul căsniciei lor, nu prea avea toane. Uneori mai poticnea la curea de transmisie. Mașina devenise însă mai învețată, nu știa care-i pricina să sălta piciorul cu dispozitivul acului de cusut, de desprăvăl cutia suveicii și unse cu migală fiecare șurub, nevralgic, zicându-și că mașina o s-o mai ducă, stăpâna sa. Schimbarea vremii, a lunii sau a unei zile nu trebuia să complice lucrurile, ori s-o întoarce înapoi.

Într-o zi Julie și-a fracturat piciorul, accident provocat o stranie reacție în lanț. Era la sfârșitul vacanței școlare. Anne se dusese să-l întâlnească dirigintele clasei, căruia i se zicea și dirigitorul elevilor. Astfel va începe să-l cunoască mai bine pe Laurent Matter, pe care mai înainte îl contactase prin ședințele cu părinții. Treptat se va simți copleșit de trăire palpătoare și difuză. O încântase – o dăduse plus – vocea lui Laurent. O voce de bas, un pic aspră, dar atât de agreabilă! Tipul – și se surzise gândind cum vorbea Julie – era simpatic. Trădese neobișnuit. O anume vigoare, un ascendent, o lămpă specială. pe scurt, era un bărbat plăcut și cu asta

Konrad Klotz (Elveția)

S-a născut la Zürich în 1951. În 1970 la vârsta de 19 ani a emigrat în Canada unde a studiat filosofia și filologia la Montreal, a lucrat în mai multe „work camps” în Labrador și Columbia Britanică. Actualmente trăiește la Zürich ca profesor de filologie, scriitor și traducător.

Opere: *Indicație de drum*, roman 1990; *Cuțitul pe limbă*, lirică indiană contemporană 1990; *Dragoste străină – ținut strâmt*, povestiri 1991; *GIGO Ritmuri & Kardiogramme – poezii* 1992

Poezia

Cu marca poștală scrisoarea pleacă

în călătorie
cu scrisoarea poezia ajunge
la editor
cu poezia editorul face
cartea
cu cartea poezia ajunge la
cititor
cu cititorul poezia pleacă
în călătorie

ispravă genială

Ce trandafir poate
rămâne veșnic
înflorit?

trandafiri ofiliți
pot reînflori
spre tinerețe?

cinc are u-
nealta
unește fumuseța
cu geniul
lauri cu flori

dar frumuseța
și geniul
găsesc vreodată
o u-
nire

Perspectivă de furnici

noi – aplecați deasupra
mușuroiului
și simțind rânduiala
în construcția furnicarului

noi – aplecați sub
povara învelișului nostru
și simțind sudoarea
praful uliței

aplecate deasupra noastră
vârfuri de pomi muți
ordinea nesimțitoare
a suprastructurii

noi – aplecați sub
povara rânduiei

nesimțitoare și surdă
deasupra noastră

ca fixați
din ochi

în timpul diminției

patul rabatabil
e din nou strâns
pătura e chită
și pusă în dulap
o masă e salvată
de poticnire.

dragostea nu se lasă
strânsă să clămpăne
și nici împăturită în dulap
nimic
nu mă salvează
de poticnire

Cântec de veșnicie

toate trec toa-
te sunt spulberate
animal om
pom
pier adic
trec

doar câțiva moșnegi
vor să în-
ghețe în
veșnică gheață

inteligente
se separă
înspre ce-
lule

rămân orfani
dezmoșteniți
pe bănci
izo-
late

poezie

joc pe claviatură
buricele dogetelor
aproape lângă ea
în expectativă deocamdată doar

fugă de idei, prezentare în
versuri

apoi de pus coala
nescrisă în mașina de scris
între timp o înghițitură

zdravănă
de vin – vai aceste modele de
cuvânt

bila din vârf înțelege

Fotografie de familie

aici suntem noi
patru generații
pe o fotografie
fotogenici

unii pleacă
au plecat de la noi

aici suntem noi
trei generații
pe o fotografie
fotogenici

unii plecă
de la noi

aici noi suntem
două generații
o familie
pe o fotografie

unii pleacă

aici ședem noi
o generație
după o fotografie

generațiune
spre
rațiune

în românește de
D. Marian

stără ea în ziua aceea. Între Laurent și fiicele sale se
stabili un soi de trafic de cărți împrumutate,
profesorul punându-și la dispoziție biblioteca elevelor
le. Întâlnirile dintre Matter și puștoaice erau
rielnice apropierea de Anne. Rememorând acele
evenimente Anne își zise că i-ar veni greu să decupeze
ite o întâlnire, după care s-o pună în câteva vorbe.
-avea însă vână pentru cronologia evenimentelor,
entru narațiunea lineară. Trebuia să configureze
treg contextul, după care să-l reconstituie. Era vorba
e perioada dinaintea întâlnirii lor, când se simțea
cătuită, când avea nostalgia a ceva nebulos, când era
așteptarea a nu știu ce, a unei trebuințe de miracol,
dorinței de a se privi în ochii celuiilalt...

Anne rămase visătoare în fața mesei de la cabană,
obilă bună la toate, masă de sufragerie, masă de joc,
asă de scris. Stiloul ezita pe coala hârtiei și nu
ainta decât în contratimp. Trebuia să-și termine
isiva, numai că rămăsese în pană. Deja chestia cu
en tâte începuse s-o irite. Nu se spunea en tete, dacă
oia să se conformeze puriștilor. Putea utiliza și
presia „en sentinelle”, ori „en vedette”. Anne
mbi. Cine mai putea fi luat în serios, în secolul XX,
ică apela la formule academice de tipul „nici n-am
ucut să pun en sentinelle, că deja...” am și devenit
dantă! Dar, ce naiba, scrie-i cu vorbele tale, iar dacă
romas face artă pentru artă, e treaba lui, e viața lui.
iața se duce, inima bate, vremea fuge, iar scrisoarea
i înaintează nici cât un purice. Chestia asta nu i se
trivea, să rămână pe bară. În pană de cuvinte. Doar
e la începutul legăturii lor îi scrisese zeci de scrisori,
ntru orice fleac, pentru plăcerea în sine. Laurent
ora acele scrisori-fluviu, „meandrele frazelor tale,
ețiozitățile verbale, adjectivele intempestive,
andoarea scriiturii tale care vorbea de la sine!” Dar,
și îi plăcea să primească scrisori, el nu îi va scrie
ciuna. Poate din teama de a nu rămâne ceva, fiind
încrăzător ca un vulpoi. N-a văzut, n-a citit, n-a luat,
fi putut zice cu vocea-i baritonă.

În primele două săptămâni ale lui februarie Anne
i va scrie un rând, fiindu-i mai comod să recurgă la
municarea telefonică. Se fixă asupra lui Thomas
lefonându-i la Bibliotecă, și după ce-l întreba dacă
deranja, îl învălătuca în tot soiul de mărunțișuri
actice, cum ar fi încălzirea centrală, zăpada din fața
rajului, și încă alte frecuşuri cotidiene, apoi lipsa
liei, după care încheia cu noutățile de la spital, care
buiau, în principiu, să-l intereseze. Căci infirmierul
sesese acceptat de către bolnav, care devenise smerit
un prunc, dar, deși lucid, mai era încă agitat. De
fel Anne avea de gând să plece pentru câteva zile,
să-l vadă, iar înainte de asta se va opri în rue des
pes, pentru a se schimba. Își încheia apelul cu un „te
îbrățișez”, cu care i se părea că spusese totul, căci în
el „te îmbrățișez”, Anne era sinceră. Îi voia numai
ele companionului ei de viață, căutând într-un fel,
l protejeze, să-i aplaneze șicanele, iar ea să apară
ă griji, cu toate că ea și Thomas „nu mai urcau de
ilt împreună treptele zilnice”.

Dar nu-i venea să pună același „te îmbrățișez” în
alul scrisorii către Laurent. Ce-ar putea să-i spună
ntru a fi absolut firească, pentru a pune la punct o
alitate care o rodea tot mai mult? În ce-l privea pe
urent, el n-avea știință de trăirile Annei. Îi voia
pul. Voia să o atingă, să o posede, să o încovoiaie.
fond, nu lăsa pe nimeni în barca lui, iar tot ce
nea nu-l privea decât pe el. Laurent trăia în
zent, trăia momentul. Zicea: „Vino!”, fără nici o
roducere, iar Anne se ducea supusă, senină, fericită.
pă fiecare întâlnire ea se mira de setea neostoită a
Laurent. Degusta plăcerea pe care știa s-o întrețină
-o făcă să dureze mult prea mult – gândea Anne,
uind că apoi ar fi putut urma și niște dureri tipic
sculine. Ce mai conta, când el oprea-n loc
surile, stărnind la nesfârșit voluptatea, încât Anne
simțea sufocată. După care ștergea orice
licitate, jurându-și încă o dată că Thomas nu va ști
nic despre paranteza vieții ei – celălalt – marea
anteză, voind atât de mult să creadă că era o chestie
lijabilă. Dacă îl consimțea pe Laurent, nu însemna
rebuia lichidat Thomas.

Când să-și semneze scrisoarea dezlănătă, Anne
rnu la repezeală: „Laurent, vino în week-end-ul
i, știi câtă nevoie am de tine”. După care se grăbi
iscundă plicul cu adresa amantului, o timbră pentru
omandată rapidă, își trase hanoracul pe ea și apoi o
ni cu capul gol spre o cutie poștală, dar

revenindu-i proasta stare de spirit își zise cu semeție:
„Îmi voi strecura scrisoarea prin hățitul unei vieți
dezlănate”. Alături de cutia poștală era cabina
telefonică pe care o atacă formând numărul de telefon
al Bibliotecii Naționale. Dădu de un colaborator al lui
Thomas pe care îl va însărcina să-i spună soțului ei că
totul era în regulă la munte, că era foarte bine.

Întoarsă la cabană Anne își reduse la tăcere
conștiința alertată. Nu era nici ora știrilor de la radio și
nici momentul prielnic repaosului. Și atunci se puse să
încropească pe îndelete focul în cămin. Cu gesturi
mecanice, fără tragere de inimă. Cu-n ziar motolit, cu
niște crenguțe de brad, cu câteva conuri, cu-n șomoig
de paie, apoi un butuc, apoi fumăraie, trosnituri,
flăcări piezișe, și-n sfârșit flăcări puternice și un chef

nebulos de lacrimi care nu puteau trece de pleoape.
Apoi se ridică și cu-n aer suficient își luă un pahar cu
târie, pentru a-l bea în solitudine, sâstisită de un trai
bramburit, apoi de Julie, scăpată din mână, de Muriel
care se îndepărtase; pe Thomas îl va lăsa în afara
jelaniei, zicându-și că mai erau încă multe de făcut. Să
marcheze pârtia de schi, să caute în camionetă ceva
mobiliar, să spele rufe, să cârpească ciorapi, să șteargă
praful. Jugul subțire al femeilor cumpătate și al
cumpătărilor lor de mâine. Și focul care sfârșise prin a se
înteți, focul pe care în seara aceea Anne nu mai voia
să-l întrețină, că nu putea, că nu știa...

Prezentare și traducere
Mariana Ștefănescu

Poet al spiritului și pământului

Seamus Heaney este de multă vreme un ambasador al poeziei în lume – premiul Nobel nu e decât confirmarea unui statut deja în mod neoficial acordat. După Yeats este primul poet irlandez cărui i s-a decernat acest premiu – lucru care, iarăși, pare a fi în ordinea firii. Heaney a fost asociat, personal și profesional, cu un scriitor și de poezi de talie mondială – Czesław Miłosz, Joseph Brodsky, Derek Walcott – și de acum grupul e în totalitate alcătuit din primianși Nobel, situație fără precedent în istoria respectivei distincții.

Născut în Mossbawn, comitatul Derry, anul 1939, ca fiu al unui fermier catolic, Heaney și-a descoperit vocația poetică studiind la Queen's College, Belfast. A fost unul dintre primii care a dobândit o bursă catolică de studiu și opera sa de tinerețe e plină de minunea transformării educației țărănești într-o lume a rostirii. Cuvintele le-a privit întotdeauna ca pe o comoară ascunsă în pământ – „Între degetul meu arătător și cel mare/ creionul gros odihnește. Voi săpa cu el“ și: „Încrede-te în simțul miezului de comoară/ pe care mâinile tale l-au cunoscut“. Rostul acestei comori e să fie nepământeste și iubitor adusă pe limbă, înclinare ajunsă la apogeu în 1975 în volumul „Nord“ (North).

Între 1960 și 1970, în mod special, necazurile se revarsă din plin în poezia sa. El însuși își caracterizează atitudinea astfel: „tristețile mele răspunzătoare“. (...) În „Expunere“ se autodescrie ca pe un „emigrant lăuntric cu plete lungi/ și gânditor; un sâmbure de lemn/ scăpat din masacrul“.

Poate că lui Heaney i-a fost de ajuns reputația de poet, dar el este și un strălucit lector și eseist.

Hambarul

Grâu treierat, grârnezi ca ivoriul,
Sau solidul ciment în saci dubli și grei.
În iz vechi de beznă ascuns un armoriu
Cu scule de țară, plug, frâie, și.

Podea gri ca șoarecul, netedă, rece.
Fără geamuri, doar două raze subțiri
Cu praf auriu cum o cruce ar trece
Sus, între aerisiri. Pe singura ușă nici fir

De curent când vara tabla sta-ncinsă.
Un tăiș de seceră, o furcă, o sapă
Când intrai prindeau formă-n lumina cea
stinsă.

Apoi pânze simțea, de painig, cât să-ncapă

În plămâni – fugeai iute în curte, sub soare.
Iar în nopți ce-aripau liliacii cu jind
Peste bârne de somn, unde ochii de jaruri
Te fixau de prin colțuri, ostili, neclipind,

Întunericul se aduna ca un golf. Eram
pleavă, pus
Pentru păsări săgetând prin guri din tavan.
Stam cu fața în jos să alung frica-n sus.
Sacii dubli intrau ca mari orbi șobolani.

La cules de mure

August târziu, soare și plouă în lege.
Într-o săptămână murele s-or culege.
La început una, purpuriu, luciu izvod
Între altele, roșii, verzi, ca un nod.
Ai mâncat-o pe prima și carnea-i dulceagă
Părea vin gros: sângele verii-l încheagă
Lăsând pete pe limbă și poftă de poame.
Apoi cele roșii s-au înegrit și-acea foame
Ne-a trimis cu câni de lapte și tinichele
Printre ghimpi, ierburi udându-ne ghetele
grele.

Împrejurul fânețelor, porumbiștilor,
cartofăriilor
Ne tăiam drumul și umpleam cana de zor
Până ce sunătoarea tablă se-acoperea pe
rând –

seamus
heaney

NOBEL
1995

Cele verzi dedesubt și-n vârful boabele negre
arzând
Ca o tavă de ochi. Mâna ne era arsă
de-nțepături, palma țepoasă ca Barbă-
Albastră.
Adăposteam murele proaspete în hambare.
Dar o blană găseam în umpluta căldare,
un fungus invadându-ne trezorăria, ca
șobolanul gri.
Și zeama duhnea. Odată căzute din tufele
vii
Fructele fermentau, carnea cea dulce se-
acrise.
De fiecare dată-aș fi plâns. Nu era drept. Mi

Prelegerile pe care le-a ținut ca profesor de poezie Oxford tocmai au dat roade în „Revirimentul poeziei“ (The Redress of Poetry, apărut în 1995 la editura Faber). Criticul Donald Davie îl aprecia astfel: „A refuz întotdeauna ofertele de evaziune și partizanat. As înseamnă și că, strângând, la câțiva ani odată, o parte a cuvântărilor și conferințele sale, cartea rezultată a fost fiecare dată importantă; fiindcă reprezenta un punct vedere autorizat despre ce s-a mai întâmplat în poezie“.

Davie comentează și marea schimbare resimțită opera lui Heaney în aproximativ ultimii zece ani: metamorfoză... de la Caliban la Ariel, de la poezia pământului la una aeriană și aluzivă“. Acea schimbare a mers mână în mână cu interesul lui Heaney pentru poezia Europei de Est; realizând că atât în Irlanda de Nord, cât și în Europa de Est aceasta e circumscrisă politică, Heaney spunea că dictonul la modă în Irlanda ar fi „Orice ai zice, să nu zici nimica“; după cum, Europa de Est anii comuniști făcuseră obligato parabola. Poate că acum interesul său pentru Europa Est e mai puțin urgent, fiindcă a tradus recent, împreună cu Stanisław Baranczak, Lamento-urile din secolul al-lea ale lui Jan Kochanowski.

În prezent Heaney se împarte între Dublin, unde trăiește de mulți ani, și Harvard, unde e profesor de retorică. E o persoană foarte ocupată, genială dar abordabilă, cu mare generozitate față de ceilalți poeți. A rămas prolific: pe lângă „Revirimentul poeziei“ și „Lamenti“ va publica în luna mai 1996 o nouă culegere de poezie, „Nivelul Spiritului“ (The Spirit Level la editura Faber).

Peter For

se
Rupea inima de minunatul preaplin duh
a strica
An de an am sperat că durează – și n-a
durat.

Din „Fulgerări“

Sclipiri transbordând. Lumină de iarnă
Într-o ușă, iar pe pragul de piatră
Un cerșetor care temură numai în hair

Astfel ar fi judecata anume:
Zidul gol, vatra rece în care-a plouat –
Baltă-n licăr ce-o trec nori de viață dez-
suflețit

Și-apoi, după călătoria cerută, ce-o fi?
Nimic, nici magnific, nici necunoscut.
Doar văz de departe, până departe și
singur

Nimic special în toate acestea,
Doar zorile vechi: altă rundă nu vine.
Spațiu fără acoperiș. Vânt cunoașterii,

Analele spun: când călugări din
Clonmacr
Stăteau toți în capelă înăuntru rugând
O corabie-n aer peste ei se ivi.

Ancora-n urmă căzu-atât de-adânc
Agățându-se de parapetul altarului
Și, când marea carenă din legănări se

un matelot se lăsă ghemuit pe frângh
luptând s-o desfacă. Însă-n zadar,
„Viața noastră-acest om n-o s-o rabde
se-ne

Spuse-abatele. „Să-l ajutăm“. Și-o făc
Vasul liber porni, urcă omul afară
Din minune așa precum o cunoscuse

În româneș
Grete T

D ÎNTREITĂ ÎMPLINIRE

de VIRGIL LEFTER

Toamna literară britanică a ferit cititorilor un nou volum „Dilema lui Jackson“ de Iris Murdoch. Ca de obicei, marea scriitoare realizează o construcție romanescă de excepție în care se combină într-un tot armonios o povestire bine articulată și incitantă, o proză lirică, ce adeseori are valori poetice, și, nu în ultimul rând, reflex al filozofului. Tu, poate, mai de grabă, al romanistului ce meditează pasionat la condiția ființei, o dezbatere de natură spirituală ale individului sunt tulburător sugerate.

Dumnezeirea înseamnă, mai presus de toate, iubire. Este sugerată astfel calea regală a răspunsului la una din marile întrebări ce animă spiritele iscoditoare ale timpului nostru. Personajul cheie al cărții – Jackson – această ființă ambiguă și misterioasă (ce amintește de straniul Peter Mir din „Cavalerul verde“, precedentul roman al scriitoarei) dă cărții o dimensiune fantastică. Jackson este o ființă fabuloasă ce împinge romanul spre basm și transcendent căci, în fond, ce este acest individ – omul umil, gata să-și ajute semenii, delicat și pur, trăind într-un soi de amnezie, rupt de trecut și proiectat mereu în prezent și viitor, sensibil și înțelegător, asemeni unei ființe poposite dintr-o altă lume pentru a aduce celor în suferință alinarea? Orice încercare de a circumscrie personajul ar însemna totuși o vulgarizare a intențiilor scriitorului. Aura de taină ce îl înconjoară îi asigură statutul unei perfecte epifanii în contextul atât de bogat al cărții. Așa cum arătam deja, cel mai recent roman al lui Iris Murdoch are și prețioase valențe poetice. Prospețimea florilor, cântecul păsărilor, licărul stropilor de rouă, melancolia de o evanescentă frumusețe a peisajului rural, natura vie, atât de aproape de oin și totuși paradis pierdut pe care individul se străduiește să-l regăsească, o anumită inefabilă atmosferă ce învăluie totul, dau cărții un farmec ce vorbește despre harul de poet în proză al autoarei. Apoi, ca în mai toate cărțile lui Iris Murdoch, confruntarea cu lumea Artei este pilduitoare și adânc grăitoare. Eroii scriitoarei privesc tablouri și citesc cărți, ei pătrund în muzee și zăbovesc în fața statuilor și din dialogul ce se înfiripă cu aceste simboluri ale creației umane – din chipul de o lumească și totuși transcendentală frumusețe al unui Arhanghel, din contemplarea marmorelor contelui Elgin, din vestita sală a Muzeului Britanic – se încheagă o atmosferă de o poezie aparte. Un sentiment al dialogului cu eternitatea te copleșește atunci când prezența lui Bran, în zorii zilei, alături de calul său preferat, amintește peste veacuri, prin grația formelor, de adolescentul immortalizat pe frizele Parthenonului. Artele și acele „things of beauty“ cu care eroii se întâlnesc iar și iar vorbesc despre continuitate și perenitate, despre calea de nemurire a omului prin confundarea sa cu Frumosul. Bogat, captivant, poetic, cu efecte purificatoare, cel mai recent roman al lui Iris Murdoch se citește ca o carte magică.

Cu un mănunchi de personaje – să nu uităm că Jane Austen afirma, cu aproape două secole în urmă, că își dătea scrie cărțile, pornind de la câteva personaje, ce viețuiesc într-un cadru bine conturat – Iris Murdoch evocă universul unei lumi ale cărei probleme și dileme sunt, în primul rând, de ordin intelectual. Eroii săi sunt de dilecție intelectuali, ființe angrenate în procesul de creație, sau, pur și simplu, cetățeni, existențe umane a căror viață este a a vibra, o dată în plus, în fața unor experiențe acute, deopotrivă, morale și mentale. Titlul celui mai recent roman al lui Iris Murdoch este drama creației frustrate, ei sunt roși de rușări și năzuiesc spre ispășire și iertare. Edward Lannion este, într-un fel, un scriitor. Benet este un filozof ce nu își poate scrie opera iar pictorul Owen întrușchipează stilul realizat dar care trăiește un dureros sentiment al neîmplinirii personale, în ciuda succesului său comercial. Viața personajelor este întunecată de un trecut sumbru, ele sunt pline de remușcări pentru fapte de care este conștient că s-au făcut vinovate dar pentru care nu au nicio vină înalte conștiințe morale le țin într-o tăcere încălcată. Edward Lannion se consideră vinovat de moartea fratelui său pe care crede că nu și-a putut salva și are muștrări de conștiință că și-a dăruit tatălui său întreaga afecțiune pe care și-ar fi meritat-o. Benet trăiește sentimentul de vinovăție al ratării și, oscilând între filozofie și religie, între a scrie cartea visată despre Dumnezeu sau a celebra versul, el simte tot mai acut apropierea senectuții, solitudinea și izolarea unei existențe sterile. Tuan, creatura misterioasă și aeriană este, la rândul său, obsedat de

trecutul familiei sale, ce a trăit tragedia Holocaustului, și își caută salvarea, ca și serafica Mildred, într-o lume a spiritului. Dar dincolo de aceste frământări și de aceste zăbateri ale intelectului, autoarea lasă a se înțelege că nu totul este pierdut, că mai există totuși o rază de speranță. Este calea regăsirii afectivității și a comuniunii umane, căci în romanul lui Iris Murdoch indivizii sunt angrenați într-un delicat balet al cuplurilor ce se descoperă, se despart, pentru ca apoi să se regăsească, evoluând spre un final fericit ca într-o altă modernă variantă a shakespearienelor „Vis al unei nopți de vară“ sau „Cum vă place“, unde unirea prin căsătorie a cuplurilor, după simbolice peripeții, aduce o dezlegare, o împlinire prin Eros, a unor tulburătoare dileme umane. Dincolo de „povestirea“ bine condusă, prin care romanțierul conferă armonie și ordine lumii, cartea lui Iris Murdoch este și o creație a absolutului, a căutării certitudinilor spirituale într-o lume care, agresată de materialism și tehnicitate, tinde să-și piardă credința în transcendent. Tuan vrea să îmbrățișeze cariera preoțească, visând să devină rabin, studiază cărți sacre, zăbovind îndelung asupra paginilor lui Maimonide dar și ale unor exegeți creștini. Mildred, pentru care veșmintele preotului nu sunt o simplă tentație ci condiția pătrunderii într-o lume alta, mai pură și mai bună a inițiaților, este fascinantă, deopotrivă, de dogmele religiei creștine ca și de religiile seducătoare ale Orientului. În Muzeul Britanic, petrece ore în șir în fața chipurilor enigmatice ale lui Shiva sau Parvati, sperând că ea însăși se va pătrunde de lumina tainică ce iriază din ființa zeilor de la care așteaptă un răspuns. Dincolo de toate aceste căi ale credinței pe care eroii cărții le tatonează, mesajul de o generoasă simplitate și puritate al scriitoarei este că

1) Pregătindu-se pentru un „Simpozion“ la TVR: Lucia Negoită.

2) „Fratele nostru Emanuel“ (1976) e proprietatea (literară) a lui Petre Anghel.

3) Aplaudă, pentru premiul Veronicăi Porumbacu (oferit de Zaharia Stancu), Alexandru Ivasiuc și omni-prezentul Traian Iancu.

4) Stau la o șuetă actori, prozatori și medici, adică Alexandru D. Lungu, Corneliu Ștefanache, Al. I. Ghilia și Virgil Sorin.

5) Prin Sala Oglinzilor de la Uniunea Scriitorilor au trecut ieșeanul Mircea Radu Iacoban și brașoveanul Dan Tărchilă.

